

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1897. Första Kammararen. N:o 21.

Torsdagen den 8 april.

Kammararen sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets nästlidne dag bordlagda memorial n:o 44, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslagen under riksstatens nionde hufvudtitel.

Punkterna 1—3.

De föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran bevillningsutskottets under gårdagen bordlagda betänkande n:o 12 äfvensom Första Kammararens tillfälliga utskotts samma dag bordlagda utlåtande n:o 5.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande sammansatta stats- och lagutskottets den 3 och 6 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 7, i anledning af tre motioner angående ändring i presterskapets aflöningsförhållanden.

Punkten 1.

Herr Hammarskjöld: Det nu föredragna betänkandet är ganska märkligt. Det behandlar för det svenska samhället mycket viktiga och genomgripande frågor. Dessa frågor beröra särskildt nästan hvar mans ekonomiska intressen. Det har för utskottet förelegat att yttra sig öfver tre motioner, framställande en mängd olikartade önsknings- och motioner, som åtminstone delvis gå i en alldeles motsatt riktning. Under sådana förhållanden har utskottet åstadkommit det mästerstycket att hafva kommit fram med ett

*Ang. reglering
af presterska-
pets aflönings-
förhållanden.*

*Ang. reglering
af presterska-
pets aflönings-
förhållanden.*

(Forts.)

betänkande utan någon enda reservation, och det oakadt betänkandet icke går ut på att slå i hjel allt som varit föreslaget, utan tvärtom att acceptera ganska väsentliga delar deraf. Jag måste uttala mitt synnerliga erkännande för den stora skicklighet, takt, tillmötesgående af olika meningar och ärligt sträfvannde att förstå hvarandra, som utskottets medlemmar måste ådagalagt för att kunna åstadkomma ett så vackert resultat. — Men utskottet för-tjenar i min tanke erkännande äfven för det materiella förslag, som utskottet framställt. I allt hufvudsakligt anser jag, att hvad utskottet framhållit såsom önskemål verkligen också är sådant, som en god medborgare bör önska. Jag är visserligen något tveksam, huruvida alla önskemålen kunna vinnas och om icke, när slutet en gång kommer och resultatet af utredningen skall dragas, vi skola finna att en god del af dessa fått makas undan eller prutas på. Men då här endast är fråga om utredning, är det godt att taga den före i hela dess vidd. Och, såsom sagdt, allt som önskas eller åtminstone det mesta deraf är äfven enligt min åsigt värdt att önska.

Bland de smärre betänkligheter jag har i afseende å utskottets önskemål, är det blott en punkt, på hvilken jag vill här fästa uppmärksamhet.

Utskottet hemställer, att vid utredandet af berörda grunder särskild hänsyn måtte tagas bland annat dertill: huruvida icke en utjemning bör åstadkommas i afseende på de bidrag till presterskapets aflöning, som utgå från olika skatteobjekt. Alldeles riktigt. Jag är fullt ense med utskottet deri. — Men härefter tillägger utskottet dessa ord: »och i hvad mån staten bör bidraga till aflöningen.» Nu har utskottet på sidan 24 sjelft sagt, att »de af motionärerna föreslagna åtgärder att direkt eller indirekt göra presterskapet till af staten aflönade tjänstemän kan utskottet ej tillstyrka», och utskottet har därför i korta drag angifvit grunder, om hvilka jag i allo instämmer med utskottet. Jag skulle till och med vilja göra ogillandet af hvarje försök i nämnda rigtning ännu skarpare än hvad utskottet gjort. — Men längre ned på samma sida vill utskottet försvara, att statsbidrag dock i någon mån tagas i anspråk för presterskapets aflöning, och det gör utskottet på det sättet, att utskottet erinrar om det kända förhållandet att presterskapet är verksamt icke blott för religionen och undervisningsväsendet, utan äfven har en hel mängd bestyr, som måste sägas icke stå i sammanhang med religion eller undervisningsväsende, utan röra det borgerliga samhället allena. Utskottet anser, att det icke är obilligt om staten får ersätta de tjänster, presterna göra det borgerliga samhället. Ja, det låter nog säga sig! Men först och främst är det icke obekant, att presternas anlitande för dessa mångahanda borgerliga bestyr väckt många och stora klagomål, såsom ett missförhållande, som bör undanrödjas. Jag vill icke närmare inlåta mig på den frågan, men kan icke neka

till, att om staten gifver presterskapet ersättning för dess borgerliga bestyr, så blir frestelsen förökad att lassa på presterskapet ännu mera af sådana bestyr än redan nu skett, och det tror jag vore ganska illa. Äfven från den synpunkten tyckes mig tanken på statsbidrag för presterskapets aflöning hafva sina betänkligheter. — Men det är en annan sak, som jag ock vill fästa uppmärksamhet på. Låt vara att det är billigt att presten får ersättning för att han är verksam för det borgerliga samhället. Men då bör ersättningen stå i förhållande till det arbete, presten utför. Sker detta, så är klart att i de stora och folkrika församlingarna, framförallt i de stora och folkrika stadsförsamlingarna, der detta arbete är mest betungande, skulle staten gifva den största ersättning för arbetet, men i de små församlingarna med ringa folkmängd, der arbetet för det borgerliga samhället är litet, der kan icke fordras stor ersättning utan ringa. Då blir resultatet, att de församlingar, som hafva mycket lätt att aflöna sitt presterskap tillräckligt, få duktig hjälp af staten, men de församlingar, der presterskapet är knappt aflönadt, för liten hjälp. Jag kan icke finna att man på det sättet åstadkommer hvad man vill, en utjemning af presterskapets aflöning. — Nu är det kanske icke meningen att gå så till väga. Man skulle kunna betrakta presterskapet såsom en enhet och låta staten betala en stor summa, och fördela denna icke i förhållande till presternas besvär för statens ändamål, utan efter helt andra grunder, så att man gifve mycket åt dem, som hade ett litet arbete att utföra för staten, men hade knapp bergning, och litet eller intet åt dem, som hade mycket att göra, men ingenting behöfde. Ja det är möjligt att gå så till väga. Men har man då verkligen ställt sig på den grunden, på hvilken utskottet ställt sig, då det motiverat principenligheten af ett sådant bidrag af staten? Jag kan icke fatta annat, än att man genom ett sådant tillvägagående kommer in på att göra en del af presterskapet till ett af staten delvis aflönadt presterskap, och att det såsom grund anförda skälet icke fått verka i den riktning, som det sjelf går, utan kastats bort, sedan man väl kommit till det resultatet att staten bör göra någonting. Utskottet synes mig här kommit in på ett sluttande plan och handlat i sjelfva verket i strid mot den grundsats det uttalat på sidan 24, den grundsatsen att utskottet icke vill göra presterna direkt eller indirekt till af staten aflönade tjenstemän.

Nu vet jag mycket väl, att betänkandet redan är godkänt i Andra Kammaren, och jag vill icke heller framställa något yrkande om ändring i utskottets förslag, men jag har likväl velat till protokollet uttala mina betänkligheter mot hvad utskottet i denna del föreslagit. Det heter: principis obsta! Det är bäst att ställa sig emot dylika misstänkta förslag, så att, då den dag kommer, när det slutliga resultatet skall dragas af den föreslagna skrifvelsen, åtminstone jag må stå klar derutinnan, att jag icke varit

Ang. reglering af presterskapets aflöningsförhållanden.
 (Forts.)

Ang. reglering med om något, som pekar åt det hållet att göra vårt presterskap af presterskaps till ett af staten aflönadt presterskap. aflöningsförhållanden.

(Forts.)

Herr Treffenberg: Hos en hvar af eder, mine herrar, som gjort sig mödan att genomläsa och begrunda min motion, bör det icke väcka någon synnerlig förundran, att jag icke kan i allo vara belåten med det nu föredragna betänkandet och att jag måste för min del reservera mig emot den föregående talarens åsigt, att här föreligger ett »mästerstycke». Jag skall dock pligtskyldigast med tacksamhet erkänna, att utskottet i flera delar gått mina önsknings till mötes, ehuru dessa delar i förhållande till motionens hufvudsyfte äro af relativt underordnad betydelse.

Jag vill icke dölja, utan öppet uttala, att jag tycker mig i osynlig skrift läsa såsom ingångspråk öfver detta betänkande, här sekulariseradt, det kända budet: »*skicken eder efter tiden*» — nota bene, tiden *efter* 1865, ty den representationen, som före den tiden hade magten och hade befogenheten att uppgöra grunderna för 1862 års förordning angående ordnandet af presterskapets inkomster, den visste att orubbligt fastslå den grundsatsen att, såsom här äfven står i utskottets betänkande, »de presterskapet lagligen eller genom häfdvunnen vana tillhörande inkomster icke finge till främmande ändamål förryckas». Så lät det på den tiden, men nu låter det så, att den samhällsklass, som modren Svea år 1865 i sitt bräcklighetstillstånd tillät att rycka åt sig magten och som ganska väl förstått att sedan den tiden begagna sig af densamma, den inbjudes nu af utskottet att skära, visserligen tills vidare blott en bit af presterskapets kaka, ehuru väl denna odelad väl behöfves för att bereda presterskapet ett tillräckligt levebröd, och detta, mine herrar, endast för att rädda den i 1862 års förordning inlagda och af utskottet omhuldade grundsatsen, att en hvar församling skall aflöna sin prest, och att någon vidsträcktare öfverflyttning, beträffande aflöningsmedel, icke får ega rum vid de nya löneregleringarna, än som medgifvits i samma förordning. Skulle några *dicta probantia* härför erfordras, så hänvisar jag till sid. 23 och 25 i betänkandet, der utskottet på det förra stället uttalar, att det borde tillses, huruvida icke de tiondesvaga församlingarna kunde beredas någon lindring genom bidrag från »tillgängliga fonder eller annorledes» — mig veterligen finnes icke några andra fonder än presterskapets löneregleringsfond och skogsfonden — och på det senare stället uttryckligen anbefaller, att i de församlingar, der lindring icke kunna beredas genom indragningar af komministraturer eller sammanslagningen af smärre pastorat, lindring bör åstadkommas genom bidrag från presterskapets löneregleringsfond.

Man må icke härvid invända, att så beskaffade lindringar, hvarom jag talat, redan nu förekomma i gällande regleringar, ty skillnaden är den, att, sedan man vid dessa regleringar tagit ut af

församlingarna allt hvad som af dem kunde lagligen tagas och derefter beräknat, om detta var tillräckligt för prestens anständiga underhåll eller icke — och mig veterligen finnes det ingenstädes föreskrifvet, att församlingarna skola förse sina prester med ett underhåll, tillräckligt att bereda dem anständig bergning, utan presterna få reda sig bäst de kunna med hvad församlingarna lagligen åligger att gifva dem — så befans det, att i en del församlingar, efter det af dem utkräfts, hvad de voro skyldiga att lemna, detta var otillräckligt till prestens anständiga underhåll, och det blef då nödvändigt, att löneregeringsfonden trädde emellan med hjälp, och under sådana förhållanden kunde det ju icke sägas att fondens afkastning användes för främmande ändamål. Men, såvidt jag kan läsa utskottets betänkande rätt innantill, så måtte det nu vara utskottets mening, att man *icke* skulle uttaga af församlingen hvad den lagligen kan anses skyldig att gifva, utan att denna lindring, eller skillnaden mellan hvad församlingen är skyldig att gifva och hvad man verkligen hos den uttager, skall ersättas af de presterliga fonderna. Detta är dock uppenbarligen enligt min åsigt att förrycka presterskapets inkomster till alldeles främmande ändamål, och sådana nödfallsutvägar har man nödgats tillgripa endast, såsom jag sade, för att upprätthålla den kära grundsatsen i 1862 års förordning, under det att sådant icke varit behöfligt, om man velat inlåta sig på mitt förslag, ty då skulle de feta pastoraten fått hjälpa de magra. *Lindring* och *lindring*, det är den grundton, som genomgår hela detta betänkande. För att församlingarna skola beredas lindring, skall revisionen och utjemning af skattskyldigheten ske. Skattefrågan står i första rummet, under det att den ojemförligt viktigare frågan om en rättvis fördelning af presterskapets inkomster satts i andra rummet. Utskottet förordar således en alldeles omvänd ordning emot den som jag afsett, ty jag har icke velat veta af en annan lindring än en sådan, som för en eller annan af de skattskyldiga kategorierna må blifva följden af en jemnare fördelning af bidragen från de olika skattetitlarne.

Jag har nu redogjort för det hufvudintryck, betänkandet gjort på mig, och anser mig berättigad att äfven såsom slutord till detsamma upprepa: *skicken eder efter tiden!*

Jag skall nu be att få öfvergå till en annan anmärkning. Den är af rent personlig art. Jag anser mig nemligen skyldig mig sjelf att freda mig från den ohemula beskyllningen utskottet utkastat mot mig, i det utskottet skurit alla motionärerna öfver en kam, och påstått, att jag, i likhet med mina medmotionärer, velat genomföra en reform, som skulle leda dertill, att presterna skulle blifva på direkt eller indirekt sätt statens aflönade tjänstemän.

Utskottet är dock icke ensamt om denna mening, utan jag har verkligen sett, att en af våra större tidningar för någon tid sedan uti en intressant och i det hela välvillig kritik af min mo-

Ang. reglering af presterskapets aflöningsförhållanden.

(Forts.)

Ang. reglering
af presterska-
pets aflönings-
förhållanden.

(Forts.)

tion delar samma uppfattning, som hos utskottet gjort sig gällande, då nemligen tidningen förmenar, att reformen, sådan jag förordat densamma, skulle sluta med att »prestlönerne infördes såsom en post på åttonde hufvudtiteln, och inkomsten såsom en post på riksstatens inkomstsida, antagligen till slut ingående i den allmänna bevillningen»; och — tillägger tidningen sedermera — »det förefaller oss, som om hela anordningen ovilkorligen skulle medföra att, åtminstone hvad aflönings hufvudmassa, penningbidragens sju millioner, beträffar, denna skulle komma att objälpigen falla under Riksdagens bevillningsrätt». Och i och med densamma skulle ju min fiktion om »den oförytterliga kyrkoegendomen» förflyktigas *ins blaue hinein*.

Nå, det är ju en tröst för mig att veta, att den uppfattning, som sålunda gemensamt omfattas af utskottet och den omnämnda tidningen, dock icke, såsom jag erfarit, delas af så många andra bland dem, som tagit kännedom om hvad frågan gäller. Jag håller här i min hand två skrivelser, som jag för icke länge sedan fått mottaga, båda från såväl af mig som af utskottets ordförande väl kända och aktade personer, och begge tillika varma vänner till vår kyrka. I den ena — det är dock litet tråkigt att uppläsa den, ty der förekommer åtskilligt ros för mig, och, såsom bekant, *propria laus sordet* — yttras om motionen: »I läglig tid framkommen, klar och öfvertygande, som den är, skall den för visso lyckligt parera det *Danielsonska* angreppet mot vår kyrkas frihet och gifva uppslaget till vårt presterskaps ekonomiska restauration. Detta är åtminstone mitt och säkert många hopp».

Den andra brefskrifvaren yttrar — qvickt och roligt såsom allt, som kommer från honom — bland annat följande: »Då jag i tidningarne såg din motion, tänkte jag: se der ett försök att paralysera herr *A. P. Danielson*. Hans motion är ett våldsamt attentat, ett tillemnadt kyrkorof, och för öfrigt — *timeo Danaos filiosque Danaorum, et dona ferentes*».

Om jag kunnat ana, att min motion skulle blifva föremål för missförstånd, så skulle jag naturligtvis låtit mig angeläget vara att i sjelfva motionen något utförligare behandla den procedur, som löneregleringsfrågan enligt mitt reformförslag måste genomgå för att leda till det mål, jag åsyftat, men jag trodde det vara onödigt, ty jag trotsar någon att skarpare, än jag det gjort i motionens både text och kläm, protestera mot hvarje åtgärd, som kunde leda till att presterskapet blifve statstjenare.

Jag skall nu redogöra för denna procedur, men ber herrarne härvid först och sist lägga noga märke till, att hela skilnaden mellan det nuvarande aflöningsättet och det af mig föreslagna är den, att, under det presten nu uppbar sin aflöning uti inkomsten af sitt boställe, hvilket han vanligen sjelf brukar, samt uti församlingsbidragen, sådana dessa blifvit bestämda enligt de i 1862 års förordning föreskrifna och af löneregleringsnämnderna tilläm-

pade grunderna — hvilka bidrag, såsom känt är, uppbäras och direkt till presten redovisas af församlingens utsedde uppbördsmän — så skulle, om mitt förslag antages och följaktligen alla boställen utarrenderas, både arrendeafgifterna och församlingsbidragen, sådana dessa senare framdeles blifva bestämda *enligt nya, af Konungen, Riksdagen och kyrkomötet gemensamt gillade samt af lönerregleringsnämnderna sedermera tillämpade grunder*, komma att debiteras, uppbäras och redovisas genom kronobetjeningens försorg och ingå till statskontoret, som skulle, *enligt af Kongl. Maj:t fastställd lönestat*, af dessa och öfriga under statskontorets förvaltning varande aflöningsmedel öfverlemna till vederbörande domkapitel så stor del, som lönestaten bestämde för hvarje stift, hvarefter domkapitlet hade att tillhandahålla hvarje innehafvare af presterlig beställning hvad enligt samma lönestat honom rätteligen tillkomme.

Ang. reglering af presterskapets aflöningsförhållanden.

(Forts.)

Nu frågar jag: kunna genom denna förändrade form för aflöningsmedlens uppbörd och användning genom bildandet af särskilda utaf Kongl. Maj:t, Riksdagen och kyrkomötet bestämda löneklasser, kunna härigenom presterskapets rättigheter förlora något af den kamerala natur, de för närvarande ega? För att få ett svar på denna fråga, måste man göra sig en annan, den frågan nemligen: hvilka äro de nya grunder, om hvilka Konungen, Riksdagen och kyrkomötet måste förena sig, eller ur hvilken källa skola de härledas? Naturligtvis, ur samma källa, från hvilken grunderna i nu gällande 1862 års förordning blifvit härledda, och således ur presterskapets *magna charta libertatum* — 1681 års förordning, hvilken urkund, såsom utskottet ganska riktigt anmärker, ännu har full laga giltighet, ehuru den tillsvidare är *latent* i tillämpningen.

Hvad skulle då blifva följden, om Konungen, Riksdagen och kyrkomötet icke kunde komma öfverens om de nya grunderna?

Jo, då trädde denna gamla urkund, med allt sitt barbariska spektakel, å nyo i full kraft och tillämpning. Presten finge utse sin tionderäknare, som ginge omkring på åkrarne och räknade skylarne, han finge af bonden taga kon i likstol, af handtverkaren två daler silfvermynt, dagsverken in natura af torpare och krigsmanskapet, och så vidare.

Gifvet är, att något dylikt, så länge man kan antaga att samtliga vederbörande hafva sitt förstånd i behåll, icke kan inträffa, utan förr eller senare måste man komma öfverens om nya tidsenliga grunder. — Man måste komma öfverens om, så att säga, några *surrogat* i tidsenliga former, i pengar eller persedlar, i stället för de prästanda, som enligt 1681 års förordning skola utgå från de der omförmälda särskilda skattetitlarne. Vid bestämmandet af dessa *surrogat* kan ju förfaras på många olika sätt. Man kan åter upptaga hufvudgrunderna i 1862 års förordning, eller man kan bestämma, att tionden skall utgå med viss

Ang. reglering
af presterska-
pets aflönings-
förhållanden.

(Forts.)

procent af fastighetens taxeringsvärde, att kapital och arbete skall bidraga med viss procent af behållna inkomsten, man kan tänka sig att ersättning för *jura stolæ* skall utgå med visst för hvarje församling bestämdt belopp och utdebiteras efter fyrk, och att på enahanda sätt kan tillgå med de personella bidragen, om de skola bibehållas. Hurudana dessa surrogat böra blifva, derom kan man ju icke bilda sig ett omdöme, förrän den blifvande komitén fullgjort sin mission och sålunda verkställt sin utredning samt afgifvit sitt derpå grundade förslag. Först derefter blir Kongl. Maj:t i tillfälle att underställa Riksdagen och kyrkomötet de grunder, hvarpå de nya lönereglerna böra byggas.

Om mitt reformförslag skulle genomföras, är det gifvet, att bland dessa grunder måste i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de hemställanden, som i sådant afseende blifvit gjorda i min motion, upptagas bestämmelser om prestbostälernas utarrendering, om de presterliga beställningarnas indelning i särskilda löneklasser, om den fria dispositionsrätten öfver aflöningsmedlen, om uppörden och redovisningen af dessa löne-medel, o. s. v.

Man kan nu fråga, hvartill lönereglingsnämnder skulle tjena, om mitt förslag blefve antaget. Härpå svaras att, sedan Kongl. Maj:t, Riksdag och kyrkomöte förenat sig om nya grunder för presterskapets aflöning samt Kongl. Maj:t utfärdat författning i ämnet, med tillämpningen af denna författning skulle förfaras på ungefär samma sätt, som skedde vid den nuvarande regleringen, d. v. s. den skulle tillämpas antingen genom länsnämnder — hvilket vore det sämsta — eller genom stiftsnämnder — hvilket vore något bättre — eller — hvilket jag helst skulle se — genom riksnämnder. I sistnämnda fall vunnnes det stora målet, att man erhöile den största möjliga likformighet i tillämpningen af de nya grunderna öfver hela riket. Enligt mitt förmenande borde det ej heller alls vara otänkbart att sådana riksnämnder skulle kunna komma i verksamhet, under förutsättning nemligen, att det icke dröjer allt för lång tid, innan Kongl. Maj:t, Riksdag och kyrkomöte enas om de nya grunderna, och ny författning sålunda kan komma till stånd i någorlunda god tid innan nu gällande löne-regleringar gå till ända.

Hvad skulle nu dessa lönereglingsnämnder närmare bestämdt få att göra?

De skulle naturligtvis, med vägledning af de förarbeten, som komitén gjort, inom hvarje församling närmare undersöka, huru ifrågasatta indragningar, ombildningar och sammanslagningar af presterliga beställningar och pastorat skulle kunna ega rum. De skulle vidare — och detta är en synnerligen vigtig uppgift — uträkna och föreslå de bidrag, som med tillämpning af de nya grunderna borde från församlingarna utgå. Och slutligen skulle de hafva att afgifva förslag till pastoratens indelning på de särskilda löneklasserna.

Öfver allt detta borde sålunda löneregeringsnämnderna afgifva betänkanden och förslag, som skulle ingå till Kongl. Maj:t. Och sedan samtliga regleringsförslag blifvit uppgjorda och sammanlupit hos Kongl. Maj:t, skulle ju Kongl. Maj:t härigenom erhålla en fast grund för att *dels* kunna bestämma hvilka indragningar, ombildningar och sammanslagningar skäligen kunde böra ega rum — i fråga hvarom naturligtvis Kongl. Maj:t eusam har laglig rätt att besluta, utan att Riksdagen eger att dermed befatta sig — och *dels* kunna beräkna å ena sidan totalsumman af alla tillgängliga presterliga aflöningsmedel för hela riket och å den andra sidan totalsumman af de för presterskapets anständiga bergning erforderliga aflöningsbeloppen.

Ang. reglering af presterskapets aflöningsförhållanden.

(Forts.)

På detta sätt, och sedan med ledning häraf aflöningsstater blifvit stiftsvis uppgjorda och fastställda, behöfde man icke befara att Kongl. Maj:t skulle råka i någon förlägenhet för att kunna fullgöra de förpligtelser, hvartill Kongl. Maj:t genom lönestaterna vore förbunden. Kongl. Maj:t hade nemligen att tillgå — förutom de beräknade aflöningsmedlen från församlingarne samt boställsarrendena jemte afkastningen af de under Kongl. Maj:ts dispositionsrätt då som nu stående fonder, som tillhöra presterskapet — jemväl, efter hvad man har all anledning hoppas, alltjemt ökade tillflöden ur några af de källor, från hvilka presterskapet hemtar sina inkomster, en utvidgad industri och tillväxande folk-mängd, så att Kongl. Maj:t under den kommande löneregeringsperioden får att disponera öfver allt större och större medel, hvilka öfverskottsmedel då af Kongl. Maj:t kunna användas dels till att höja prestelönerna å ställen, der behovet kan sådant påkalla, och dels att inrätta och aflöna nya presterliga beställningar.

Jag öfverlemnar nu, mine herrar, till eder »fria bevispröfning» att afgöra, huruvida jag här gjort mig skyldig till en fri bevisföring. Sjelf tror jag mig hafva, för att använda en gammal fras, »till komplett evidens bevisat» att, om mitt förslag genomföres, det under inga förhållanden skall kunna inträffa, att presterna råka i den ställning att de blifva statens aflönade tjänstemän. Snarare skulle man, såsom också den föregående talaren anmärkte, kunna rigta den förebräelsen mot utskottet, att det lemnat en anvisning om huru man skall gå till väga för att bringa vårt presterskap i ett sådant läge.

Herrarne inse och ursäkta väl, att jag varit nödsakad att något omständligare sysselsätta mig med denna del af frågan, ty om det skulle vara riktigt hvad utskottet och den omnämnda tidningen förmena, eller att mitt förslag efter hand skulle leda till att presterskapet direkt eller indirekt blefve aflönade statstjenare, så skulle jag ju komma att stå i en temligen löjlig dager inför både mig sjelf och alla andra. En klein tröst skulle det då vara för mig att tänka på den gamla satsen: »Cajus är dum, men ärlig.»

Ang. reglering
af presterska-
pets aflönings-
förhållanden.
(Forts.)

Jag har nu att öfvergå till en annan del af frågan. — I motionen har jag ju redan förutsett att mitt förslag icke nu skulle kunna påräkna framgång, och det är också hvad som inträffat, då sjelfva kärnpunkten i förslaget, den fria dispositionsrätten öfver presterskapets inkomster, icke vunnit understöd från utskottets sida och, såsom vi veta från förhandlingarna i medkammaren, icke heller derstädes. Den frågan är följaktligen fallen för denna riksdag och antagligen för flere kommande. Jag får trösta mig med hoppet att, om det finnes något som duger i min tanke, detta dock skall kunna arbeta sig fram till praktiskt utförande, om icke till nästa regleringsperiod, så till den derpå följande — för den händelse nemligen att vår svenska statskyrka vid den tiden icke för länge sedan ramlat för angreppen af dess fiender och missgreppen af dess vänner.

Och härmed berör jag den sista och tillika den smärtsammaste anledningen till en anmärkning mot utskottet, ty jag måste såsom ett sådant missgrepp af kyrkans vänner, och särskildt af utskottets aktade ordförande, betrakta det bleklagda *nej*, med hvilket utskottet här bemött mitt försök att komma komministern till hjälp. Frågan har ju, såsom jag nämnde, fallit i Andra Kammaren genom denna kammars bifall till utskottets förslag, och det bätar följaktligen föga att här närmare ingå i pröfning af de af utskottet i denna del af frågan anförda skäl. De äro, enligt min tanke, hvarken hvar för sig eller alla tillsammans af någon afgörande betydelse. Jag skall därför inskränka mig till blott några få erinringar.

Utskottet säger då först, att om mitt förslag genomfördes, skulle nu gällande löneregleringar »sönderbrytas». Men det är icke fråga om att kränka någons rätt. Den nu fastställda proportionen mellan bidragen, liksom också beloppen af dessa bidrag, skulle blifva alldeles orubbade. Det kan således här ju icke vara tal om någon rättskränkning, och för öfrigt, i fall man ömmar så mycket för beståndet af dessa nu gällande löneregleringar, så skulle man mycket väl kunna tillägga det vilkor, att församlingarnas bifall skulle erfordras för den löneförbättring, som komministern skulle få. Vidare ber jag att få erinra derom, att såvidt jag icke misstager mig, har verkligen ett »sönderbrytande» af fastställda löneregleringar af vida betänkligare art, än hvad jag förutsatt, redan förut förekommit, och det just här i hufvudstaden.

Vidare säger utskottet, att »just de komministrar, för hvilka motionären ömmar, skulle bli de, hvilka, såsom nyutnämnda kyrkoherdar, skulle få afstå en del af sin lön». Det är ju alldeles misstag. Jag ber först att i förbigående få fästa herrarnes uppmärksamhet derpå, att dessa kyrkoherdar, som skulle komma att utnämnas sedan mitt förslag blifvit genomfördt, utgöra ett relativt ringa fåtal, under det att de komministrar, som den ifråga-

satta löneförbättringen skulle tillgodokomma, äro många fler, ty på de små platserna är, såsom bekant, en ständig omsättning, då deremot en kyrkoherde, sedan han fått ett godt pastorat, vanligen stannar qvar på detsamma. Men vidare ber jag att få erinra derom, att det ju icke kan vara tal om, att dessa s. k. nyutnämnda kyrkoherdar skulle få »afstå en del af sina löner». De hafva ju icke någon lön, förrän de sökt och erhållit platsen. De söka den nya platsen med kännedom derom, att en nedsättning i den förutvarande lönen väntar dem. Man kan således icke tala om, att de, såsom utskottet påstår, »afstå en del af sin lön».

Sedan säger utskottet i slutet, att »den föreslagna regleringsåtgärden skulle blifva svår att genomföra, i samma mån den vore af behovet påkallad». Här måste jag stanna, emedan det är för mig omöjligt att begripa hvad utskottet menar. Jag har i min motion gifvit anvisning på en utväg, som man möjligen kunde anlita för att underlätta regleringen, nemligen tjänstetillsättning medelst förordnande, hvarigenom vederbörande blefve skyldiga att underkasta sig förändring i tjänstgöringsskyldighet och aflöningsvilkor.

Utskottet medgifver slutligen, att behovven äro ömmande, men säger, att andra utvägar för afhjelpande deraf böra tillgripas, dock utan att utskottet angifver hvilka utvägar.

Jag nämnde nyss, att jag i utskottets utlåtande i denna del såg ett missgrepp, och antydde, att jag fruktade, att detta missgrepp kunde bidraga till undergräfvande af statskyrkan. De domar, som från skilda håll falla mot våra biskopar och kyrkans förnämste målsmän, de äro icke nådiga, mine herrar, och då på detta rum nu finnes en eller kanske två biskopar, få dessa herrar biskopar icke misstycka, att jag här låter dem höra, huru dessa domar utfalla, då det ju är troligt, att de icke på något annat sätt kunna leta sig fram till deras öron. I ett bref låter det så: »Skulle det vara för mycket begärtdt, att våra biskopar någon gång samlades till ett biskopsmöte för att öfverlägga om denna och andra kyrkans angelägenheter. Kyrkans behof och nöd kräfva, att dessa hennes högsta representanter göra något mera än hvad de lagligen äro förpligtade till».

I ett annat bref heter det så här: »Det måste ju väcka förvåning, att våra biskopar, som ju omöjligt kunna vara okuuniga om dessa djupt ingripande missförhållanden, icke göra det allra minsta för att söka vinna någon rättelse deri, samt att hvarken komministrar eller adjunkter upphöja ett nödscri för att väcka vederbörande, men många af desse våga icke af fruktan för pressalier, då de skola söka befordran». I ett tredje bref skrives det så: »Om det i allmänhet är en sanning, att ingen korporation är lifvad att reformera sig sjelf, så lär herr landshöfdingen svårligen kunna hoppas något kraftigare understöd af de medlemmar af vårt presterskap, som magten och myndigheten hafva, med

Ang. reglering
af presterska-
pets aflönings-
förhållanden.

(Forts.)

Ang. reglering af presterskapets aflöningsförhållanden. andra ord, af det prelatensiska partiet, som tvärtom torde komma att bereda motionen det segaste motstånd. Man bör dock kunna hoppas, att herr landshöfdingen skall lyckas samla omkring sin motion en elitecorps af fosterländskt sinnade lekmän med varmt intresse för konserverandet af vår statskyrka, såsom all vår högre odlings grund och bas, eller, med andra ord, för hennes räddning från hotande förfall.»

(Forts.)

Ja, mine herrar, här äro åtskilliga tidens tecken, som tyda på, att, om vi vilja rädda statskyrkan, vi måste i främsta rummet vara eniga och icke bidra till söndring, och ett sådant söndringselement inom presterskapet sjelft ligger onekligen i det afslag, som utskottet nu tillstyrkt på min motion, såvidt den afser förbättring af det lägre presterskapets löner.

Prestbristen är för närvarande, enligt hvad man sagt mig, stor i alla stift, och senast i går erhöj jag ett bref från en prest i Skara stift, som säger: »I Skara stift är för närvarande sådan prestbrist, att ordinarie prestier måste uppehålla en prests partes i ett annat pastorat, och detta på flera ställen». Är nu så förhållandet, mine herrar, och dertill kommer, att s. k. strejker tyckas här börja blifva gouterade retorsionsmedel äfven inom våra bildade kretsar, så skulle det icke förvåna mig, om åtskilliga af de unge män, hvilka bereda sig för inträde på den presterliga banan, känna sig manade att i tid draga sig tillbaka vid det framtidsperspektiv, som öppnar sig för dem och nu vidgats genom utskottets betänkande. Men då kan den tidpunkt inträffa, att det blir ytterligt svårt, ja omöjligt, för kyrkan att rekrytera sitt presterskap, och den kasus kan då inträffa, mine herrar, att ställningen litet hvarstades kan blifva densamma, som jag hörde en skjutsbonde för flera år sedan deruppe i Vesternorrlands län — han var från *Skogs* socken, som länge saknat prest — antyda i dessa rörande ord: »här börjar blifva för mycket hedniskt i denna socken». Ja, måtte biskoparne och andra vederbörande tänka på hvad frågan gäller! Här är väl ingen fara å färde för Kristi rike, ty det har löftet om sig, att det skall vara till tidernas ända, men faran gäller statskyrkan och kan icke vara likgiltig för dem, som tro, att Kristi rike bäst befordras genom densamma. Detta ord ställer jag icke blott till de här närvarande biskoparne och till kammaren, utan till hela den stora tänkande delen af vårt folk. Hvad särskildt utskottets ordförande beträffar, så vet han förut, huru högt han skattas af mig, men jag säger honom här upprigtigt, att det bör icke förvåna honom, om, väl icke jag — ty jag känner honom och vet, att han aktar kärleksbudet öfver allt annat — men deremot mängden af de unga män, hvarom jag nyss talade, liksom också det yngre tjänstgörande presterskapet, då de få kännedom om detta betänkande, känna sig frestade att anställa en jemförelse mellan det läge, hvori komministrarne befinna sig, och den manns läge, som i

Lucas' 10:de kapitel ligger der på vägen, och presten går förbi honom; och i alla händelser kan utskottets högt ärade ordförande vara öfvertygad derom, att alla desse unge män, hvarom jag talat, och det yngre presterskapet liksom jag sjelf — ty i detta fall är jag ense med dem — skola betrakta såsom en djup misräkning att finna detta betänkande undertecknad af honom, utan att tillika vara åtföljdt af reservation med hans namnteckning, och med det yrkande, jag skall anhålla att få framställa, då 4:e punkten i betänkandet föredrages.

Ang. reglering af presterskapets aflöningsförhållanden.
(Forts.)

Herr Billing: Ehuru ingen af de föregående talarne har gjort något yrkande i afseende på den föredragna punkten, så inse herrarne lätt, att jag hvarken bör eller kan lemna de nu åhörda anförandena obesvarade.

Det är för mig en mycket stor tillfredsställelse att i detta ärende få hufvudsakligen diskutera med den siste ärade talaren, ty då vet jag, att jag diskuterar med en man, som icke blott vill tänka väl om mig, utan som har för vår svenska kyrka, jag vill icke säga större kärlek än jag, men jag tror kanske lika stor kärlek som jag. Derfor kan också diskussionen mellan oss blifva fri från alla möjliga personliga misstankar och uddar.

Han har nu i ganska starka uttryck uttalat sin missbelåtenhet med utskottets betänkande och särskildt med ordförandens i utskottet ställning till detta betänkande. Jag vill visst icke fördölja, att det kan smärta mig, att han är missbelåten, men å andra sidan ser jag i denna hans missbelåtenhet och de starka uttryck han använde särskildt mot mig icke annat än uttryck för hans kärlek till vår svenska kyrka, och icke blott till den svenska kyrkan, utan också särskildt till dess presterskap. Det kan ju hända, fast jag icke tror det, att han är en ännu varmare vän af detta presterskap än hvad jag är, men det kan jag försäkra honom, att, om också han fått än så många bref, som skulle tyda derpå, att man ansåge, att jag icke skulle vilja gynna det svenska presterskapet också i ekonomiskt afseende, bekymrar detta mig icke; ty är jag i något stycke i mitt samvete fri, så är jag det i detta. Härmed tror jag mig också nu kunna lemna alla de anmärkningar, som talaren gjorde mot mig personligen, och skall gå öfver till sjelfva saken.

Såsom herrarne hafva förnummit, har diskussionen egentligen rört sig kring en stor hufvudpunkt. Dertill har herr Trefenberg också i sista delen af sitt anförande berört 4:de punkten i betänkandet, hvarför jag också till sist skall nämna något om den.

Den stora fråga, som här är före, är om den svenska kyrkans ställning till den svenska staten. Det veta herrarne allesammans, att det är ganska få frågor, som gripa djupare in, än frågan om kyrkans förhållande till staten, och att det också är få frågor, som

Ang. reglering af presterskaps aflöningsförhållanden. äro svårare att utreda, icke blott teoretiskt, utan äfven praktiskt. Jag tror, att det hör till vårt svenska folks lycka, att striden mellan svenska kyrkan och svenska staten aldrig varit synnerligen

(Forts.)

skarp, eller att striden mellan stat och kyrka i Sverige varit mindre skarp än kanske i de flesta andra länder. För min del står det ganska klart, att i det stora hela det förhållande, som sedan gammalt gällt och ännu gäller mellan den svenska lutherska kyrkan och svenska staten, är önskvärdt att fasthålla, om icke oförändradt i alla detaljer, så dock i grunden orubbadt. Alltid blir det en ömtålig fråga, huru starkt sammanbundna eller relativt fria i förhållande till hvarandra dessa två böra vara. Jag tror icke, att någon vill bestrida, att för folkets bästa bör sambandet vara innerligt, men att också hvardera bör hafva sin relativa frihet. Att nu häfda statens frihet gent emot kyrkan är obehöfligt, på grund af de faktiska förhållandena, men att fasthålla kyrkans frihet gent emot staten är något, som jag tror att alla böra bemöda sig om.

Vissheten härom har ställt mig, utan den ringaste tvekan, i opposition mot alla försök att göra det svenska presterskapet till statens tjenare såsom andra statens embetsmän; och då jag nu i dessa motioner såg, direkt från ena hållet och från det andra indirekt, försök att förvandla det svenska presterskapet till stats-tjenare i detta ords fulla mening, ansåg jag mig deremot böra ställa mig alldeles afgjordt oppositionellt. Jag tror, att den föreslagna anordningen skulle förrycka det nuvarande förhållandet mellan svenska kyrkan och svenska staten. Jag tror, att den skulle underminera det nu i allmänhet goda förhållandet mellan de enskilda församlingarna och deras presterskap; och jag är viss derom, att ett försök att genomföra en så radikal reform, som här varit föreslagen, skulle stöta på det allra skarpaste motstånd inom församlingarna.

Nu säger herr Treffenberg, att han har icke *velat* åt det hållet, och derom tviflar jag icke ett ögonblick. Men det är för mig klart, att ett bifall till hans motion skulle med nödvändighet föra till det målet. Han har talat om kyrkans inkomster, såsom vore här verkligen färdig en kyrkofond, men om man undantager prestgårdarne, vet jag icke, af hvilka medel denna fond skulle bestå. Utskottet har lika starkt som han fasthållit, att prestgårdarne skola bibehållas åt kyrkan och de särskilda indelningshafvarne. Men om enligt hans motion först och främst Riksdagen skulle bestämma — och det är ju tydligt, att Riksdagen har den *stora* magten — om grunderna, efter hvilka utskylderna till presterskapets aflöning skulle utgå, och om vidare hvad som efter dessa grunder utginge skulle förvaltas af statskontoret, då frågar jag: hvad är det då för väsentlig skilnad mellan sättet att åstadkomma prestlönerna och sättet för andra tjenstemäns löners utgående? Blir det då icke, såsom andra bevillningsfrågor, ett föremål för

votering och gemensam votering, huru presterskapets löner skola komma att utgå? Det är för mig sålunda alldeles tydligt, att ett antagande af herr Treffenbergs motion måste leda till samma mål som godkännandet af de andra motionerna, huru bestämdt detta än skulle strida mot hans syften och önsknningar.

Ang. reglering af presterskapets aflöningsförhållanden.

(Forts.)

Jag är också temligen viss derom, att herr Treffenberg icke skulle hafva velat föreslå denna metod, om han icke ansett sig tvingad dertill för att uppnå hvad som är hans egentliga syfte, nemligen att få bestämda löneklasser för det svenska presterskapet, vissa klasser, lika för alla. Detta är sjelfva medelpunkten i hans motion, och för att realisera det projektet, kunde han icke undgå hvad jag är viss att han annars lika gerna som jag ville undgå, nemligen sitt förslag om detta sätt att bestämma och utanordna prestelönerna. För min del anser jag icke hans premisser ega det värde, som han sjelf tillägger dem. Jag anser icke för min del, att det är önskvärdt att på detta sätt utjemna prestelönerna. För min del tror jag, att om här också finnas vissa prestelöner, som äro för små, och andra, som äro för stora, är det dock i det stora hela en förmån, att det är ganska stor vexling i lönebeloppen.

Jag skall icke närmare gå in på denna fråga, eftersom den icke här förut blifvit berörd.

Gent emot herr Hammarskjöldes anförande, ber jag att få säga, att jag naturligtvis icke förbiser betänkligheten vid den uppkastade tanken, att staten skulle i någon mån bidraga till presternas aflöning. Jag skall icke inlåta mig på den närmare kritik, han gjorde rörande utförandet af denna tanke. Han medgaf, att dervid kunde man tänka sig två vägar att gå, men att, om den ena valdes, skulle man icke vinna det åsyftade målet, och om den andra valdes, skulle man icke kunna stödja sig på den af utskottet gifna motiveringen. Möjligen kan man dock tänka sig ett kombineradt användande af båda vägarne med vissa modifikationer. Jag erkänner dock gerna, att här är en ömtålig punkt, men måste säga, att denna punkt kunde icke undvikas, och för min del får jag också tillägga, att jag icke anser den vara alltför betänkelig. Jag hänvisar till det stycke motivering, han uppläste, och jag tror, att man ganska väl kan motivera ett bidrag af statsmedel till prestatflöningen på grund af de göromål, som tillkomma presterna, icke till följd af kyrklig hänsyn, icke till följd af lokalförasamlingarnas behof, utan till följd af alldeles direkt statshänsyn. Finge jag hvad jag ville, icke vore jag den, som yrkade på detta, men å andra sidan anser jag dock det icke vara af beskaffenhet, att jag vill motsätta mig det, utan anser mig med godt samvete kunna vara med derom.

I fråga om den sista punkten i betänkandet var herr Treffenberg mycket sträng mot mig, och jag torde kanske med några ord böra bemöta hans kritik.

För att lindra komministrarnes nuvarande ställning har han

*Ang. reglering af presterska-
pets aflönings-
förhållanden.*

(Forts.)

bland annat föreslagit, att kyrkoherdarna vid sin utnämning skulle afstå vissa procent af sina löneinkomster till förmån för komministern. Jag har i utskottet motsatt mig detta, och jag gör det ännu, och det på de grunder, som äro i betänkandet anförda och som jag fortfarande anser fullt giltiga.

För det första skulle ett bifall till förslaget alldeles sönderbryta de presterliga löne regleringarna. Dessa äro nu fastställda för 50 år, och om man äfven under inflytelse af tillfälliga bevakande omständigheter skulle vilja jemka en och annan reglering, så kan man väl icke och får icke sönderbryta dem utefter hela linien och upphäfva ett rättstillstånd, som i det stora hela dock är värdt tacksamhet, om också emot detsamma erinringar kunna göras. Hvilka äro vidare de, som skulle betala kostnaderna för den vunna förbättringen? Jo, det är just desse komministrar, för hvilka motionären, liksom jag, ömmar. De hafva länge gått med sina usla löner och skulle nu erhålla pastorat, men måste då, såsom motionären tänkt sig, afstå vissa procent — kanske efter proportionen 60 %—40 % — af sin lön till komministern. Är det verkligen hårdt att motsätta sig ett sådant förslag? Visar det verkligen, att jag icke har något sinne för komministerns tryckta ställning, då jag icke kan gilla ett förslag, som vill, att just *de*, då de blifvit kyrkoherdar, skola afstå en del af den lilla lön, som de länge efterlängtat och omsider skulle kunna få?

Det tredje skälet, som herr Treffenberg sade sig alldeles icke kunna begripa, är att en sådan reglering, som den han föreslagit, skulle, just der den är som mest behöflig, stöta på de största svårigheterna. Detta sade han sig icke kunna förstå. Mig förefaller det mycket enkelt. Hvar behöfves bäst den föreslagna löneförbättringen, om icke för de sämst aflönade komministern, således framför allt i de minsta pastoraten, men i dessa torde, i de flesta fall, kyrkoherdarna icke kunna afstå någon del af sina löneinkomster.

Om jag kunde, skulle jag nu tala varmt till förmån för våra komministrar. Det finnes icke i Sveriges land någon corps, som, om man beräknar kostnaderna för deras utbildning m. m., i ekonomiskt afseende är så illa ställd som denna. De äro till det stora flertalet sämre ställda än några kroppsarbetare, än några vaktmästare och betjente. De äro att betrakta i många fall såsom *pauvres honteux*; det måste göras något för dem, och jag vill på alla herrarnes hjertan, så varmt och innerligt jag det kan, lägga ett ord för denna embetsmannaklass, på det att herrarne måtte minnas det, då frågan kanske en gång åter lägges fram till pröfning, vare sig i Riksdagen, eller i enskilda församlingar.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Treffenberg: Jag anhåller att få göra en kort replik emot den siste talarens anförande. Endast med några få ord

vill jag bemöta särskildt hvad han sagt, att det skulle vara *Riksdagen*, som »besluter» om presternas aflöningsmedel. Är det så, herrar jurister? Jag förestälde mig eljest, att så länge det finnes lag och rätt i riket, så länge det finnes en grundlag, en regeringsform, hvars 114 § tillförsäkrar oss, att presterskapets privilegier skola respekteras, så länge, förmodar jag, att äfven *kyrkomötet* vill hafva ett ord med i laget och att kyrkomötet icke skall afstå härifrån. Men är det så, att *kyrkomötet* kastar yxan i sjön, då är riket söndradt emot sig sjelf och då kan icke jag hjälpa saken, men eljest och så länge man böjer sig för gällande lag, behöfver icke presterskapet låta sig våldföras. Ty, jag säger det ännu en gång, och det är obegripligt att icke herr biskopen fattade min mening — det är ju möjligt, att han icke hörde, ehuru jag tycker att jag talar temligen högt — om icke Konungen, Riksdagen och kyrkomötet gemensamt komma öfverens om nya grunder för presterskapets aflöning, så inträder åter i gällande kraft 1681 års förordning — af den 8 februari, för bättre minnes skull — och utskottet har ju sjelf erkänt, att den urkunden ännu är lagligen gällande, ehuru i tillämpningen latent. Det är således icke Riksdagen, som besluter om presterskapets aflöningsmedel, utan Konung, Riksdag och kyrkomöte gemensamt. Jag tror säkert, att så tryckt svenska kyrkans ställning nu än är, och så blygsamt kyrkomötet hittills varit nödsakadt att uppträda gent emot Riksdagen för att befordra kyrkans intressen, så skall dock kyrkomötet icke visa sig så försagdt, att det går in på nya grunder, som utlemna presterskapet till Riksdagen och framdeles kunna göra det omöjligt för presterskapet att erhålla en anständig bergning. Statskontoret talade herr biskopen om; statskontoret blir helt enkelt icke annat än en kassaförvaltare, enligt mitt förslag. Kongl. Maj:t, men icke Riksdagen skulle disponera öfver alla till statskontoret ingående presterliga aflöningsmedel liksom öfver alla de medel, som redan nu ingå till presterskapet tillhörande fonder, ställda under statskontorets förvaltning, och Riksdagen får icke ett finger med härvidlag, får icke någon som helst befattning med dessa lönestater, så vida icke enligt de nya grunderna Riksdagen tillförsäkrats rätt att vid uppställandet af lönestaterna ingripa. Men något sådant hoppas jag, att kyrkomötet aldrig skall tillåta, lika litet som preteståndet tillät något dylikt intrång vid uppgörandet af grunderna för 1862 års förordning.

Detta må för tillfället i denna del af frågan vara tillräckligt, helst vi ju kunna å nyo mötas vid ett annat tillfälle, ty fältet är stort i tidningar och broschyrer, om herr biskopen framdeles vill polemisera med mig i ämnet.

Jag öfvergår nu till den sista af herr biskopens invändningar. Hvem har berättigat honom att tala om »40 procent»? Den hufvudman, hvars talan jag i motionen fört, har blott framkastat ett löst förslag härom, mem *jag* vill blott att en »skäligh del»

Ang. reglering
af presterska-
pets aflönings-
förhållanden.

(Forts.)

af kyrkoherdarnas löneinkomster skall tillfalla komministrarne. Jag får emellertid i detta sammanhang tacka herr biskopen, att han gaf mig en liten ledning för rätta förståendet af hvad utskottet menat med sitt sista anförda skäl för afstyrkandet af motionen, i det att herr biskopen nämnde, att der löneförbättring för komministrarne bäst behöfdes, nemligen i de minsta pastoraten, der mötte dess verställande de största svårigheterna. Jag får deremot erinra, att om herr biskopen nogrannare studerat de motionen åtföljande tabellerna, skulle han der hafva funnit, att särskildt i Norrland sitta pastorerna med omkring 6 à 7 tusen kronors inkomster, under det komministrarne få nöja sig med omkring 1,000 à 1,500. Om under sådana förhållanden en kyrkoherde afstode exempelvis 1,000 kronor till sin fattige komminister, så vore det för denne en betydande hjälp, men för den förre af mindre betydelse. Det skulle säkerligen icke verka afskräckande, eller fattas sökande till pastorat, der det kunde påräknas 5 à 6 tusen kronors inkomst. Jag skall naturligtvis gerna söka att i detalj ytterligare bemöta hvad biskopen i denna del anført emot min motion, men det vore orätt att mer än jag redan gjort upptaga kammarens tid, då frågan är ohjelpigen fallen för denna gång. Men hvad kunde det kosta Riksdagen — ty det händer ju att frågan återkommer — att gå in med en skrifvelse till Kongl. Maj:t, uttryckande Riksdagens önskan, att det åtminstone gjordes ett försök att hjälpa komministrarne, vare sig på det sätt jag föreslagit, eller på något annat, som kunde finnas bättre. Konstigare saker än denna har det visat sig att regeringen kunnat ordna, om Riksdagen så önskat, och — jag säger det ännu en gång — hvad hindrar, om man så nödvändigt vill, att göra församlingens bifall till vilkor för den reglering jag föreslagit? Om församlingens bifall erhålles, så bör det ju icke kunna blifva något tal om ett »sönderbrytande» af de nuvarande lönergleringarne.

Herr Wieselgren: Det är fullkomligt tydligt för oss alleammans, att den materiella innebörden af föreliggande fråga icke bland oss väcker någon dissensus. Alla erkänna, att genomgripande åtgärder för en förbättring af det lägre presterskapets ekonomiska vilkor äro aldeles oafvisliga och att något *måste* göras. I detta fall äro äfven utskottet och motionären ense. Frågan gäller således endast hvad som *skall* göras; men härom hyser utskottet en mening, som mycket djupt berör motionären, som gör att han känner sig, såsom han sagt, mycket besviken af det betänkande, som föreligger, och den kläm, hvarmed det afslutas. Jag ber dock att få instämma med de två första talarne i det stycket, att nog förefaller mig motionärens utgångspunkt för den åtgärd, han vill hafva vidtagen, rätt farlig. Statskontoret och riksnämnden och allt detta, som vidare skulle ingå såsom faktorer i den anordning han vill hafva genomförd, göra det rätt svårt att kunna

se saken praktiskt annorlunda, än att det nuvarande förhållandet mellan församlingen, mellan svenska kyrkan och dess tjänare sedermera skulle blifva ett annat än förut. Men då motionären sade att, om det funnes något värdt att taga vara på i hans motion, han hoppades, att det skulle för framtiden uppmärksammas, så vill jag för min del förklara, att jag deri funnit något sådant. Jag har funnit det i motionens förslag om de presterliga inkomsternas samlande och nya utskiftande, ehuru jag icke anser det tåla vid de dimensioner, hvori han inklädt denna i sig ändamålsenliga princip. Det förefaller mig nemligen, som hade han kunnat för densamma vinna mera tillmötesgående, om han icke utsträckt dess tillämpning till blott *ett* område, men detta innefattande hela riket. Såsom herrarne alla veta, är vår kyrkliga indelning baserad på den gamla stiftsfördelningen; och det synes mig, som om den ärade motionären, så vida han låtit insamlings- och fördelningsområdena icke sträcka sig från rikets ena gräns till den andra, utan hålla sig inom de särskilda stiftens gränser, skulle haft mera utsigt att genomföra sitt förslag. Jag tror nemligen, att stiftet ännu bibehåller så mycket af sin historiska innebörd, så mycket af kyrklig enhet, att tillämpningen af motionärens förslag inom stiftet icke skulle hafva förekommit vederbörande så afskräckande, som det antagligen nu gör. Skulle icke också hvad han velat vinna med det nu framlagda förslaget i hufvudsaklig mån kunnat vinnas äfven med en på sagda sätt begränsad tillämpning deraf? Det kan ju hända — jag är icke i stånd att i det fallet kunna vare sig något påstå eller förneka — att det finnes något stift, der förhållandena äro så små och lönerna för de olika presterliga tjänsterna så obetydliga, att stiftets samtliga löneedel, ingångna till domkapitlet och der fördelade efter i vederbörlig ordning bestämda proportioner, icke skulle vara i stånd att åstadkomma det bättre resultat, man af åtgärden väntat. Men i sådant fall skulle åtminstone icke jag hysa någon betänklighet att der låta staten hjälpa ingripa. Om det skulle befinnas, att ett stift för att på tillbörligt sätt löna stiftets kyrkliga tjänare, d. v. s. svenska kyrkans tjänare inom stiftet, saknar ett belopp af låt vara 20 eller 30 tusen kronor — icke kan med fog något invändas emot statens skyldighet att der lemna nödigt understöd? Jag finner heller icke någon fara deri, och åtminstone mig skulle det påståendet förefalla obefogadt, att presterna i ett sådant stift genom sagda understöd skulle upphöra att vara kyrkans tjänare och i stället öfvergå till statstjänare. Jag instämmer fullkomligt med utskottets ordförande i hans åsigt, att det icke kan på något sätt anses obilligt, att staten, der så behöfves, träder hjälpa emellan för att bereda bättre vilkor åt ett presterskap, hvars tjenstaktighet staten alltjemt i så hög grad måste taga i anspråk.

Men jemte hufvudfrågan återstår dock ännu en, som motio-

Ang. reglering af presterskapets aflöningsförhållanden.

(Forts.)

Ang. reglering
af presterska-
pets aflönings-
förhållanden.

(Forts.)

nären särskildt i dag betonat såsom en högst väsentlig del af sin motion; det är den, huru man skall kunna komma komministern till hjälp, och till *snar* hjälp. Ty att utsätta deras bispringande till den framtid, då prestlöneregleringsaftalen upphört att gälla och nya skola träda i kraft, det är ovilkorligen en metod, öfver hvilken man kan såsom öfverskrift sätta det gamla målande ordstäfvet: medan gräset gror, dör kon. I fråga om nödvändigheten af andra åtgärder i detta fall kan jag icke annat än sluta mig till motionärens åsigt. Komministerns intresse har utskottet mycket lemnat derhän; och om jag också erkänner befogenheten af den invändning, utskottets ordförande gjorde, då han sade att ett upptagande af ensamt komministerns sak skulle innebära ett sönderbrytande längs hela linien af en erkänd och vidtagen, lagligen stadfast rättsordning, så måste jag dock säga, att det finnes exceptionella förhållanden, som framtvunga exceptionella åtgärder, och att just sådana undantagsförhållanden föreligga här.

Vi veta alla att bildningsnivån i landet stadigt höjts. Detta har inverkat på prestbildningen; alla inse och erkänna, att presterna måste följa med sin tid. Det duger icke att låta alla andra sambällsklasser stiga i bildning, men låta presterskapet stå kvar på en ståndpunkt, som väl förr i världen kunde anses tillräckligt hög, men som nu af allmänbildningen öfversflyglats. Det skulle för presterskapet, för svenska kyrkan verka högst olycksdigert, alldeles som om en sänkning af dess bildningsnivå egt rum samtidigt med att allt annat gått framåt. Sålunda *framtvings* höjda kraf på prestbildningen; men, mine herrar, bildningen är en dyrbar sak. Ingen bildar sig för ingenting; bildningen kostar något, och då man talar om bestämmandet af en lön såsom beroende på vederbörande lönebeviljares godtfinnande, beror sådant oftast på bristande eftertanke. Ty det är mycket säkert, att produktionskostnaden för en bildad man, en bildad prest, är något som med nödvändighet också kräfver sin motsvarande valuta i aflöningen, i den betalning, hvilken de, som tillgodogöra sig hans tjänst, måste vederbörligen vidkännas. Det kan sålunda på fullt objektiva grunder uppvisas, att ett stort antal af våra prester tjena för underbetalning, tjena för en lön, som kanske var riktigt afpassad för tider, som förflutit, men som bestämdt icke är det i nuvarande stund. Men erkänna vi detta; har det visat sig vid tillfallen, då andra tjänstemän framkommit med sina yrkanden om förbättrade löner, att man erkänt det befogade uti deras önskingar om förhöjd godtgörelse, och därför gått dem till mötes — är det icke då en stor orättvisa att slå döförat till för dessa komministerns likartade och lika befogade kraf? Jag tror icke, att de låta sig nöja — och jag kan icke döma dem därför — om vi hänvisa dem till de bestående löneregleringarna och bedja dem bida tiden ett stycke in i nästa sekel, under förmålan att man

då kanske funnit något sätt att förbjelpa dem till bättre inkomster; just derfor att vi erkänna deras anspråk såsom berättigade, hafva de skäl att vänta ett annat svar.

Det är således, enligt min öfvertygelse, den svaga punkten i utskottets betänkande, och jag vill på förhand säga, att om den ärade motionären, efter hvad han antydt, återkommer med ett förslag, som för oss skall öppna utväg att snabbare göra dessa dåligt, *allt för dåligt* aflönade prester i den svenska kyrkan rättvisa, innan ännu lönerogleringsaftalen kunna göras om — nog skall jag, om jag vid den tiden ännu tillhör kammaren, gifva min röst för att förbjelpa denna fråga till en bättre lösning än den fått i år. För närvarande har jag intet annat att göra än ansluta mig till yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Herr Forssell: Jag vill visst icke förneka, att den embetsmannacorp, hvarom här närmast varit tal, komministrarne, i allmänhet befinna sig uti ett mycket tryckt läge. Det är möjligt, att man skulle kunna uppleta åtskilliga andra embetsmannacorpser, hvilka, om man jemför allt å ömse sidor, i förhållande till sin sysselsättning och aflöning icke äro bättre ställda, men det tröstar naturligtvis icke komministrarne. Derfor kan man icke heller undra på, att motionären velat försöka inför Riksdagen göra gällande denna embetsmannacorp's nöd, liksom man icke heller kan förtänka dessa embetsmän sjelfva, att de söka göra sina intressen gällande. Men i afseende på afhjelpandet af detta betryck, får man ju göra skilnad mellan den hjälp, som kan beredas för ögonblicket, och den, som måste förbehållas åt framtiden. Den ärade motionären har lagt utomordentlig vikt på, att komministrarnes nöd afhjelpes så fort som möjligt. Han har framlagt åtskilliga förslag i detta syfte, men utskottet har efter moget öfvervägande funnit, att denna hjälp icke kan åstadkommas. För min del beklagar jag, att han så hetsigt upptagit detta utskottets uttalande. Jag kan nemligen icke finna annat, än att utskottet haft fullkomligt rätt uti den kritik, utskottet låtit hans förslag komma till del. Den utväg han anvisat för ett omedelbart afhjelpande af komministrarnes förlägenhet är, efter mitt förmenande, liksom efter utskottets, fullkomligt oanvändbar, och det skulle hafva varit önskligt, att icke denna fråga af talaren gjorts till en personlig tvistefråga mellan de fattige komministrarne å ena sidan och de bättre aflönade biskoparne å den andra, helst då två biskopar sitta i denna kammar. Frågan kan icke föras ett enda fjät framåt genom ett sådant vädjande till personliga förhållanden. Vill man behjerta komministrarnes nödställda belägenhet och afhjelpa den genast, måste man, efter mitt förmenande, framkomma med ett mera praktiskt utförbart förslag; och det tillhör den, som är intresserad för komministrarnes ställning, att upptäcka ett sådant och framlägga det för Riksdagen. Jag bekänner

Ang. reglering af presterskaps aflöningsförhållanden.

(Forts.)

Ang. reglering af presterska-pets aflönings-förhållanden. min oförmåga att för närvarande finna någon annan utväg der-till än att helt enkelt begära af Riksdagen ett måttligt anslag för att lätta ställningen för de mest nödstälde.

(Forts.)

Hvad åter beträffar att afhjelpa missförhållanden för framtiden, för den framtid som åsyftas, då man talar om en ny löne-reglering, d. v. s. den framtid, som inträffar på 1920- och 1930-talen, då de hittills gällande lönekonventionerna utgå, vågar äfven jag instämma i de herrars mening, som förklarade, att den ärade motionärens förslag är alldeles för radikalt, att det icke står i rimligt förhållande till den af honom eftersträfvade löne-regleringens vikt. Man behöfver icke, efter min tanke, för att för framtiden utjemna de alltför stora löneskilnaderna mellan kyrkoherdar och komministrar, tillgripa en så radikal åtgärd som att indraga alla kyrkans inkomster till statskontoret och genom statskontoret utdela dem till presterna, uppdelade i väl och harmoniskt afvägda löneklasser. Man skulle derigenom måhända vinna en för ögat vackrare bild af jembudet i löneförmåner, men man skulle förlora hvad som vida viktigare är, den svenska kyrkans nuvarande ställning till staten. Äfven jag måste instämma i den uppfattningen, att denna ekonomiska anordning icke kan leda till något annat än till den svenska kyrkans starkare underordnande under staten och Riksdagen. Den ärade motionären bygger allt på 1681 års kongl. bref och tror, att detta bref skall vara ett så oryggligt palladium för den svenska kyrkan. Han tror också, att det svenska kyrkomötet under alla tider och förhållanden skall kunna skydda den svenska kyrkan mot hvarje öfvergrepp. För min del är jag öfvertygad, att den ekonomiska och politiska anordning, han föreslagit, om den en gång varder vidtagen, kommer att betyda mycket mera än 1681 års kongl. bref, kommer att göra detta till ett fullständigt antiqveradt dokument, om det icke redan får så betraktas. Och hvad kyrkomötet beträffar, bör det vara godt att hafva till skydd för den svenska kyrkan; men dess betydelse såsom skyddsvärn skulle väsentligen förminska, i fall Riksdagen finge, såsom den ärade motionären föreslår, högsta hand öfver kyrkans ekonomi. För min del vill jag därför uttala sympatier för det mera moderata förslag utskottet framställt. Utskottet har ju egentligen icke förordat något annat än en utredning och har tyvärr icke gifvit mycken ledning för den kommande utredningen. Det har begärt, att Kongl. Maj:t skall framställa förslag till åtskilliga reformer, men har sjelft utvecklat den största konstfärdighet just i att undvika alla de svårigheter, som måste öfvervinnas, och lemnat åt Kongl. Maj:t att upptänka alla de utvägar, som för utskottet sjelft varit fördolda. Men någon nytta kan ju alltid åstadkommas genom en noggrann utredning, äfven om man sedan icke så snart skulle kunna nå fram till en uppgörelse. Frågan är af så stort intresse, att jag gerna skall

skänka min röst till en riksdagsskrivelse, så affattad som utskottet föreslagit.

Ang. reglering af presterskaps aflöningsförhållanden.

(Forts.)

Herr Pettersson, Carl: Det är med mycken glädje jag hört flera af de föregående talarne yttra sig så deltagande för komministern, af hvilka flera visserligen befinna sig i en mycket eländig belägenhet. Men om man söker orsakerna hertill, så torde en del ligga i nu gällande löneregleringar och hos dem, som uppgjort förslag till desamma. Det finnes på åtskilliga ställen i vårt land mycket små församlingar, der komministern bibehållits, och följaktligen, om församlingarna äro små och fattiga, hafva komministerns löner också blifvit små. Det hade varit önskligt, att vederbörande löneregleringsnämnder föreslagit indragning af sådana klenställda komministratorer. Detta är ett förslag, som nu framställts af det utskott, som behandlat frågan, och vi skola hoppas att i framtiden komma till det resultat, att en hel hop klenställda komministersbefattningar indragas. Vidare torde felet ligga deruti, att de löneregleringsnämnder, som tillsattes på grund af 1862 års förordning, icke handlat enhetligt och konsekvent. En af de föregående talarne, herr Treffenberg, framdrog detta och visade, att det var en mycket, mycket stor skillnad mellan kyrkoherdarnes och komministerns löner, i synnerhet i Norrland. Nå ja, hvaraf har detta kommit? Enligt mitt förmenande är detta ett fel vid löneregleringarnas uppgörande. Ty åtskilliga löneregleringar i vårt land innehålla, att, sedan presterskaps inkomster från församlingen blifvit bestämda, skall komministern hafva så och så mycket, och återstoden tillfaller kyrkoherden. Detta är efter min tanke ett felgrepp. I andra löneregleringar står, att sedan utgifterna af församlingen blifvit bestämda, skall kyrkoherden hafva den och den delen och komministern den delen. I fall, då på grund af förhållandena församlingens utskylder till presterskaps stiga, så stiga samtidigt lönerna för begge, och falla de, så falla de för begge.

Om sådana missförhållanden, som jag nu antydt, undvikas i framtiden, torde de nu höjda klagomålen icke vidare komma att upprepas. Den vunna erfarenheten skall väl visa vägen bättre.

Men att de nödrop, som nu höjas, äro befogade, måste medgifvas; och deremot har ingen invändning afbröts i Riksdagen. I denna kammare hafva flera talare uttryckt sitt deltagande för komministern. Den, som näst före mig hade ordet, ansåg dock, att det skulle icke kunna gå för sig att hjälpa dem nu för ögonblicket, och de nu gällande löneregleringarnas slut är svårt att afvakta, emedan nöden är mycket tryckande. Den kan sannolikt icke afhjelpas på annat sätt, än att Riksdagen kommer emellan och beviljar ett anslag. Men då erinrar jag mig, huru det här om året var fråga om att aflyfta en del af bördan för dessa mina svagt aflönade embetsbröder genom det kongl. förslaget

*Ang. reglering
af presterska-
pets aflönings-
förhållanden.*

(Forts.)

till eklestiasitik boställsordning, och huru detta förslag föll i Riksdagen, fastän det i denna kammare omfattades med sympati. Kanske dock att opinionen vändt sig. Framtiden får utvisa det. För ögonblicket har jag intet vidare att säga än att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Rodhe: Jag begärde ordet egentligen för att hos dem, som framdeles komma att läsa hvad herr Treffenberg yttrat, undandrödja den föreställningen, att jag saknats på min post. Anledningarna för mig att uppträda i denna fråga hafva annars bortfallit efter de föregående talarnes anföranden och särskildt sedan min kollega yttrat sig, i hvars anförande jag helt och hållet instämmer. Framför allt sluter jag mig fullt till honom derutinnan, att man måste fasthålla den principen, med afseende å presterskapets aflönande, att hvarje församling aflönar sina prester. En talare har nyss förordat denna principis öfvergifvande och ansett, att det icke vore så farligt att antaga fördelningsprincipen, derest dennas tillämpning blott hölles inom stiftsgränserna. Jag tror, att äfven en sådan anordning skulle komma att finnas mycket otillfredsställande. Lika litet som jag tror, att en församlings medlemmar skulle vara belättna med att bidraga till aflönande af prester i ett annat stift, lika litet tror jag, att de skulle vara belättna, om de ålades att aflöna andra församlingars presterskap inom samma stift, så att t. ex. en församling i södra Halland skulle hjälpa till att aflöna prester i norra Bohuslän. Jag är för min del öfvertygad, att missnöjet med en sådan anordning skulle blifva allmänt inom församlingarna. Jag vill därför i denna punkt sluta mig till hvad utskottet uttalat, liksom öfver hufvud tagot till hela betänkandet. Det enda i detta betänkande, som framkallat någon tveksamhet hos mig, är det samma, som väckt betänkligheter hos herr Hammarskjöld, den tanken nemligen, att staten skulle lemna något bidrag till presternas aflöning. Jag skulle icke gerna vilja gå in på detta, utom för den händelse nöd skulle tvinga dertill, men för nödvändigheten vill jag böja mig.

Hvad komministrarne beträffar, har äfven jag öga och hjerta för deras ofta mycket betryckta ställning. Men jag tror icke det för närvarande går för sig att afhjelpa deras nöd genom den anordning, som herr Treffenberg föreslagit, ty jag är öfvertygad om, att på de allra flesta ställen räcka icke kyrkoherdarnes löner till för att hjälpa upp komministrarnes löner till den höjd, de borde hafva. Det kan hända, att det, såsom herr Treffenberg nämnde, finnes några pastorat, der detta skulle kunna låta sig göra, men de pastoraten äro säkerligen mycket få.

Jag vill således uttala min anslutning till utskottets betänkande och yrkar bifall till den nu föredragna punkten.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, biföll kammaren utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Punkterna 2 och 3.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Om förbättrade lönevilkor för komministrarne i vissa pastorat.

Herr Treffenberg: För att fullgöra det löfte, som jag nyss afgaf, skall jag bedja att få framställa det yrkandet, »att kammaren, med afslag å utskottets hemställan i denna punkt, för så vidt den innefattar afstyrkande af mitt förslag angående skrifvelse till Kongl. Maj:t för utverkande af förbättrade lönevilkor för komministrarne, behagade besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t an hålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke, till förbättrande af komministrarne aflöning i de pastorat, der denna icke är tillräcklig att bereda komministrarne en anständig bergning, föreskrift lämpligen kunde meddelas, hvarigenom komministern i sådant pastorat förklarades berättigad att, derest kyrkoherden i pastoratet afgår, innan nuvarande löneroglering upphör att vara gällande, för den återstående tiden erhålla skäligen förhöjd andel af de till presterskapets aflöning från pastoratet utgående bidrag samt derefter redan till nästa Riksdag framlägga förslag i ämnet.»

Jag skall dock tillika bedja få nämna att, sedan detta yrkande blifvit af kammaren afslaget, jag icke ämnar yrka på någon votering.

Herr Billing: Till hvad jag nyss hade äran anföra skall jag endast bedja att såsom ett supplement få tillägga, att, då utskottet afstyrkt bifall till herr Treffenbergs motion i denna punkt, har det varit derför, att utskottet har ansett den af honom anvisade utvägen icke vara lämplig eller möjlig. Men det har icke varit utskottets, eller åtminstone icke min mening, att komministrarne förhoppningar skulle hänvisas till den aflägsna tid, då lönerogleringarna utgått, utan min mening framgår af de orden i utskottets betänkande: »om den behöfliga förbättringen skall vinnas, lära andra utvägar böra tillgripas». De orden äro icke ditsatta för att vara endast en fras, utan det har varit åtminstone min mening, att man verkligen borde söka efter utvägar att förbättra de svagast aflönade komministrarne ställning. Och har jag der vid tänkt mig, att man skulle kunna på ett rikare sätt använda lönerogleringsfonden, vidare att skogsfonden nu bör kunna läggas till lönerogleringsfonden eller användas till samma syfte som denna, och sedan har jag äfven tänkt mig möjligheten af några andra utvägar. För mig är det verkligen icke en alldeles orimlig sak att hoppas på, att Riksdagen skulle i någon form vilja lemna ett bidrag till de allra sämst aflönade komministrarne aflöning.

Då herr Treffenbergs nu framställda förslag, efter hvad jag

Om för-
bättrade löne-
vilkor för
komministrar-
ne i vissa
pastorat.
(Forts.)

hör, är alldeles lika med hans förslag i motionen, och då jag i utskottet varit med om att afstyrka detsamma — ett afstyrkande, som är i betänkandet motiveradt — samt detta afstyrkande äfven gjorts af andra talare, kan jag icke annat än yrka afslag å herr Treffenbergs nu gjorda framställning. Och jag lägger till såsom ett ytterligare skäl, att, om kammaren nu skulle bifalla herr Treffenbergs yrkande, detta skulle medföra, om icke ett sönderrifvande, så ett sönderklyfvande af utskottets förslag. Men när detta nu har lyckligt genomgått Andra Kammaren och i de andra punkterna lyckats vinna denna kammares bifall, hemställer jag, om icke kammaren, utan att i detta votum på något sätt inlägga någon ringaktning af frågan om förbättring af dessa komministrars ekonomiska ställning, dock ville bifalla utskottets förslag.

Herr Treffenberg: Jag begärde endast ordet nyss för att upplysa herr biskop Billing om, att mitt skrifvelseförslag var ord för ord lika lydande med klämman i det jag framställt i motionen.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr vice talmanen, som för en stund öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, att i afseende å föreliggande punkt yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, af herr *Treffenberg*, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, för så vidt den innefattade afstyrkande af hans förslag angående skrifvelse till Kongl. Maj:t för utverkande af förbättrade lönevilkor för komministrarne, behagade besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t an hålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke till förbättrande af komministrarnes aflöning i de pastorat, der denna icke är tillräcklig att bereda komministrarne en anständig bergning, föreskrift lämpligen kunde meddelas, hvarigenom komministern i sådant pastorat förklarades berättigad att, derest kyrkoherden i pastoratet afgår, innan nuvarande löneroglering upphör att vara gällande, för den återstående tiden erhålla skäligen förhöjd andel af de till presterskapets aflöning från pastoratet utgående bidrag, samt derefter redan till nästa Riksdag framlägga förslag i ämnet.

Härefter gjordes propositioner jemlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande bankoutskottets den 6 och 7 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 8, med anledning af väckta förslag om användande af bankovinsten för 1896.

Punkten 1.

Om användande af riksbankens vinst för 1896.

Grefve Spens: Under de senaste åren har en sådan fördelning af bankovinsten egt rum, att $\frac{9}{10}$ blifvit öfverlemnade till statsverket och $\frac{1}{10}$ bibehållits för riksbanken, och då riksbanken icke har något behof att få sina fonder förstärkta, har flertalet af denna kammars ledamöter inom utskottet yrkat, att samma fördelningsgrund måtte tillämpas jemväl å 1896 års bankovinst. Jag har därför äran anhålla, att kammaren måtte lemna sitt bifall till den af mig m. fl. afgifna reservationen.

Friherre Klinckowström: Jag hade i en motion, som jag framställt med afseende å Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående statsverkets tillstånd och behof, förordadt, att hela bankovinsten skulle ställas till riksbankens disposition. Jag gjorde det därför, att jag visste på förhand, att många landsdelar önska afdelningskontor af riksbanken inom sina gränser, och ehuru Riksdagen vanligen icke vill medgifva flera än ett, högst två, kontor för hvarje riksdag, i brist på medel, så anser jag, att dessa medel, reserverade för bankens eget behof, kunde mycket väl användas för att öka antalet af dessa riksbankens afdelningskontor i provinserna.

Ett annat behof finnes också, och det har äfven blifvit medgifvet, deruti, att om riksbanken skall öfvertaga all den sedelutgifning, som nu verkställas af de enskilda bankerna, så behöfves dertill en högst betydande penningtillgång utöfver de fonder, hvaröfver riksbanken nu disponerar. Jag finner således, att min motion varit väl grundad, och jag får tacka bankoutskottet för det afseende, som utskottet behagat fästa vid densamma, och den afprutning, som utskottet till följd deraf gjort i Kongl. Maj:ts anspråk på bankovinsten. Jag får därför värdsamt anhålla, att kammaren måtte gilla och godkänna bankoutskottets förslag i denna punkt.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, att beträffande nn föredragna punkt yrkats, dels att utskottes hemställan skulle bifallas, dels ock, af grefve Spens, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, såvidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gorda framställning, skulle antaga det förslag, som innefattades i den af honom m. fl. vid denna punkt afgifna reservation.

Friherre Klinckowström begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad bankoutsrottet hemstält i punkten 1 af sitt utlåtande n:o 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan, så vidt den skiljer sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och antager det förslag, som innefattas i den af grefve Spens m. fl. vid denna punkt afgifna reservation.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 2;

Nej — 79.

Om utbetalning af statsverkets andel af banko-vinsten för 1896.

Punkten 2.

Herr Sandberg: Jag får hemställa, huruvida icke en ändring i ordalagen bör göras på grund af kammarens nyss fattade beslut. — Det heter nemligen i ingressen: »med afslag på Kongl. Maj:ts proposition», som väl bör utgå.

Grefve Spens: Jag anhåller, att kammaren måtte bifalla punkten 2 med uteslutande af ingressen.

Efter härmed slutad öfverläggning beslöt kammaren, att statsverkets andel af bankovinsten för år 1896 skall af fullmäktige i riksbanken tillbandahållas statskontoret och utgå med en fjerdedel under loppet af hvarje af månaderna januari, april, juli och oktober år 1898.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande bankoutsrottets den 3 och 6 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 6, med anledning dels af framställningar om ändring i aflöningsstaterna vid riksbankens kontor i Göteborg och Malmö och dels af väckta motioner om åtskiljande af kamrers- och kassörstjerner vid de s. k. mindre afdelningskontoren.

Punkterna 1—3.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

Punkten 4.

*Lönereglering
för tjenstemän
och vakt-
betjening vid
vissa af riks-
bankens afdel-
ningskontor.*

Grefve Spens: Utskottet har vidtagit tvenne af Andra Kammarrens utskottsledamöter påyrkade förändringar i det förslag, som bankofullmäktige till utskottet i detta hänseende ingifvit. Den ena förändringen består deri, att de trenne nya kontoren i Linköping, Mariestad och Umeå blifvit nedflyttade från den högre 3:je gruppen till den lägsta eller 4:de gruppen, och hafva denna kammares ledamöter inom utskottet ansett sig böra gå in derpå, då det kan hafva ett visst berättigande, att ett kontor icke blir satt i en högre grupp, förr än erfarenheten visat, att dess rörelse blifvit så stor, att det gjort sig förtjent af en sådan plats.

Den andra olikheten med bankofullmäktiges förslag är den, att utskottet i allmänhet har nedsatt de aflöningsförmåner, som bankofullmäktige ansett böra tillkomma de ifrågavarande kontorens kamrerare och kassörer. I denna åtgärd har flertalet af denna kammares ledamöter inom utskottet icke kunnat instämma. Vi hafva funnit bankofullmäktiges förslag till lönestater ingalunda vara för högt, och anse vi för öfrigt, att sparsamheten användes illa, om den i ringaste mån, utöfver hvad skäligt är, leder till nedsättning i aflöning just för sådana tjenstemän, som ega till åliggande att för riksbankens räkning ombänderhafva värdepapper och penningar. Vi hafva derfor uti en vid betänkandet fogad reservation upptagit bankofullmäktiges förslag till lönestater för de särskilda grupperna, och ber jag att till denna reservation få yrka bifall.

Herr Stridsberg: I olikhet med den föregående ärade tälaren skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag, och jag skall gifva skäl därför.

Såsom kammaren behagade finna, utgör skilnaden emellan bankofullmäktiges af reservanterna förordade förslag till lönestat och den, som utskottet föreslagit, tillsammans 9,200 kronor per år. Taga vi de särskilda tjensterna i betraktande, så finna vi, att t. ex. i fråga om kamrerarne är hela skilnaden 400 kronor, d. v. s. för honom går aflöningen, med tjenstgöringspenningar och kassarfvode, till 3,600 kronor, och efter hvart femte år får han 500 kronor, till dess hans lön blir 4,600 kronor. Jemföra vi denna löneförmån med andra civila tjenstemäns och taga t. ex. postmästarne, så hafva dessa, enligt lönestatistiken, i så pass stora städer som Borås och Eskilstuna 3,200 kronor, hvilken aflöning ökas hvart femte år med endast 300 kronor, så att de efter 10 år komma till en aflöning af 3,800 kronor, hvilket är långt mindre än de här föreslagna löneförmånerna. En telegrafkommissarie har 2,700 och efter 5 år 500 kronor och efter ytterligare 5 år 500 kronor, sålunda efter 10 år 3,700 kronor, således mycket mindre än en bankkamrer.

Lönereglering för tjänstemän och vaktbetjening vid vissa af riksbankens afdelningskontor.

Se vi vidare på bildningsgraden, så är denna ungefär densamma för dessa personer. De behöfva endast studentexamen för att komma in i vederbörande verk, och sedan avancera de på vanligt sätt. Jag kan således icke se något skäl, hvarför dessa tjänstemän vid bankens afdelningskontor skulle vara särskildt gynnade framför andra. Jemför jag dem med andra embetsmän, t. ex.

(Forts.)

med baningenjörer, så hafva dessa senare endast 4,100 kronor utan ålderstillägg, och dock är det stor skillnad emellan i afseende å bildningsgrad. Banningenjörerna hafva icke blott aflagt studentexamen, utan äfven under 3 års tid studerat vid tekniska högskolan, och således kostat på sin uppfostran långt mera än hvad som behöfves för de nu ifrågavarande banktjänstemännen. Om jag slutligen jemför dessa riksbankens tjänstemän med tjänstemän af samma art vid de enskilda bankernas afdelningskontor i landet, så kan man visserligen finna några vid de enskilda större bankkontoren, som hafva högre löneförmåner, men i allmänhet äro de ungefär likställda.

Af alla dessa skäl, herr grefve och talman, vågar jag anhålla om biall till utskottets förslag.

Herr Törneblad: Då det nu gäller att genomföra en förändrad organisation af tjänstemannapersonalen och fördelning af tjänstemannagöromålen vid riksbankens mindre afdelningskontor, är det ju temligen klart, att fullmäktige, i fråga om löneförhållandena, hafva velat så mycket som möjligt sluta sig till hvad som redan förefinnes. Nu hafva visserligen de ordinarie lönerna varit lägre, emedan den särskilda ersättning, som till ifrågavarande tjänstemän har utgått i form af arvode för kommissionsbestyr, har varit så pass stor, att tjänstemännen i allmänhet skulle få i vissa fall mycket mindre, men i andra fall något mindre, än hvad de förut faktiskt åtnjutit, ehuru icke på ordinarie stat. Under sådana förhållanden är det ju ock klart, att man icke har velat taga till lönerna för små, för att icke åstadkomma obillighet, och det visar sig också, att, enligt utskottets förslag, öfvergångsstatten, som är egnad att bereda ersättning åt dem som mistat löneförmåner, blir större än enligt reservanternas förslag, till och med dubbelt större. Jag anser dock att, efter utskottets förslag, 8,000 kronor är väl litet och att denna summa borde höjas.

Det är riktigt, att dessa tjänster kunna jemföras med åtskilliga andra, men man bör då taga i betraktande, att tjänsteinnehafvare i riksbanken icke böra och icke gerna kunna få någon extra inkomst, annat än högst undantagsvis, medan motsatsen torde vara fallet med åtskilliga andra, väl ock af här nämnda tjänstemännen. Dertill kommer, särskildt för kamreraren och för kassören, ansvaret för vården af kassan samt de missräkningspenningar, som för kassören ingå i lönen och hvilka i sjelfva verket icke kunna betraktas såsom fast lön, ty sällan lär det väl

inträffa, att en kassör går alldeles fri från förluster, till hvilka han i någon mån får använda misräkningspenningarna. Lägges dertill, att utsigten för dem till befordran icke är så synnerligen stor, utan att kamrerare- och kassörstjänsterna för en mängd äro slutpunkten — vissa kunna ju blifva verkställande direktörer, men sådana tagas ofta nog från hufvudkontoret — så tror jag icke, att kammarens ledamöter skola finna, att lönerna äro för högt tilltagna.

*Lönereglering
för tjänstemän
och vakt-
betjente vid
vissa af riks-
bankens afdel-
ningskontor.*
(Forts.)

En reservant inom bankofullmäktige har visserligen framhål- lit det ökade pensionsbeloppet, men dervid bör man ihågkomma, att pensionsbeloppet bör icke räknas i hop för alla de tre tjänsterna, ty man kan väl icke gerna antaga, att en kamrerare, en kassör och en registrator på en gång skola hafva pension, enär kassörs- och registratorstjänsterna äro i allmänhet öfvergångstjänster, så att pensionsbeloppet kommer hufvudsakligen att utgå för kamreraretjänsten. Således är denna invändning, om den också i teorien kan vara riktig, dock i det faktiska icke så betydande.

Då afdelningskontoren under senare tider hafva varit stadda i stark utveckling och rörelsen tilltagit och derigenom också för- tjänsten för riksbanken, så torde det icke vara annat än en fullt riktig åtgärd, om Riksdagen, som ju har vård om banken och som varit så angelägen om afdelningskontor, sörjer för anställande der af krafter, hvilka icke blott kunna lämpligen användas genom en ändamålsenlig fördelning, utan också böra finna den trygga utkomst, som, i afseende på penningförvaltande tjänstemän, är synnerligen viktig, och således bifaller hvad reservanterna föreslagit.

Det är visserligen sant, att det är en skilnad af mellan 9- och 10-tusen kronor mellan bankofullmäktiges förslag och det af utskottet framställda, men herrarne torde lätt finna, att denna skilnad, fördelad på 13 afdelningskontor, icke bar så mycket att betyda, under det att nedsättningen i löner för de särskilda tjänstemännen deremot har icke så litet att betyda.

Af dessa skäl tror jag, att kammaren, med fullt iakttagande af nödig sparsamhet, men tillika med den omtanke Riksdagen är skyldig att egna och, så vidt jag vet, alltid egnat åt riksbanken och dess afdelningskontor, tryggt kan bifalla det af reservanterna framställda yrkandet.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jemlikt derunder förekomna yrkandens propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare derpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af grefve Spens m. fl. vid denna punkt afgifna reservation; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Anslag till
extra biträden
m. m. vid vissa
af friksbankens
aflefnings-
kontor.

Punkten 5.

Grefve Spens: Då kammaren nu antagit reservanternas förslag i fjerde punkten, ber jag få upplysa, att så hög summa, som under mom. b) finnes upptagen såsom behöflig å öfvergångsstat, nemligen 8,000 kronor, icke erfordras, utan kan denna summa nedsättas till 4,000.

Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag i denna punkt med den förändring, att öfvergångsstatens belopp 8,000 kronor nedsättes till 4,000 kronor.

Efter härmed slutad öfverläggning beslöt kammaren att, vid bifall till hvad kammaren i afseende å punkten 4 beslutit,

a) å *gemensam stat* från år 1898 och till den fördelning, som fullmäktige ega bestämma, för samtliga riksbankskontoren i orterna, med undantag af kontoren i Göteborg och Malmö, anvisa till extra biträde vid kontorsgöromålen och semestervikariat ett belopp, motsvarande i medeltal 2,000 kronor för hvarje af de i grupper indelade kontoren; samt

b) å *öfvergångsstat* från år 1898 till fullmäktiges disposition, för bestridande af ersättning, vare sig för aflöningsbelopp, som utgått enligt stat, tillämpad under år 1897, men som till följd af kontorens indelning i grupper förlorats, eller för mistad andel i arfvoden för kommissionsbestyr åt de tjenstemän, som pröfvas deraf böra komma i åtnjutande, anvisa 4,000 kronor.

Vid förnyad föredragning af bankutskottets den 3 och 6 i denna månad bordlagda memorial n:o 7, angående förhöjning i styrelsens för afdelningskontoret i Visby aflöningsstat, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda memorial hemställt.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 2 och 3 innevarande månad bordlagda betänkande n:o 11, i anledning af väckt motion rörande hvitbetssockertillverkningsafgiftens afskaffande och nedsättning af tullen å socker, biföll kammaren hvad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om tillgodoräk-
nande af
huktnings-
tid vid utmätande
af straff.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 2 och 3 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 41, i anledning af väckt motion angående sådan ändring i gällande strafflagstiftning, att den tid, hvar under tilltalad person suttit häktad, må kunna tillgodoräknas honom vid utmätande af straff.

Herr Leman: Såsom en gärd af humanitet och rättvisa äfven åt brottslingar har man i nästan alla europeiska länders lagstift-

ning infört ett stadgande derom, att i vissa fall må, när någon dömts till straff, domaren kunna bestämma, att afdrag från strafftiden skall kunna ske för antingen hela eller någon del af den tid, som brottslingen suttit häktad. Då nu en motion i svenska Riksdagen väckts om införandet af ett liknande stadgande i den svenska strafflagen, fans det för lagutskottet två utvägar att behandla densamma. Den ena, i fall lagutskottet icke ansåge, det motionen innebure någon gärd af humanitet och rättvisa, att afstyrka motionen; den andra, att utskottet, om det verkligen funne, att motionen innebure rättvisa, skulle tillstyrkt densamma. När man emellertid ser, på hvilka skäl utskottet afstyrkt motionen, skall man finna, att det ingalunda varit af det skälet, att utskottet icke ansett rättvist och billigt, att afdrag för häktningstid sker. Utskottet säger nemligen, att i vissa fall »skulle det ju kunna anses billigt, att den förlängning af häktningstiden, som häraf» (omständigheter, hvilka ej berott af den häktade) »blifver en följd, tillgodoräknas den häktade vid straffets utmätande. Så *torde* ock i allmänhet blifva fallet. Domstolarne *torde* nemligen i sådant fall alltid taga hänsyn till den tid, en person sålunda utan sitt förvällande suttit häktad. För denna händelse är alltså en bestämmelse i motionens syfte obehöflig. Så är ock förhållandet i de fall, att häktningstidens förlängning är beroende på besvärs anförande mot utslag, hvarigenom den häktade blifvit till straff dömd. Äro besvären befogade, *torde* nemligen öfverdomstolen vid straffens bestämmande taga hänsyn till den tid, som den tilltalade på grund af besvären får i häktet kvarblifva, och det synes ej vara skäl att för andra fall vidtaga en lagändring, som komme att uppmuntra till besvärs anförande, äfven der berättigad anledning dertill saknas». Med alla dessa »*torde*» *torde* lagutskottet likväl hafva erkänt, att åtminstone en del domare vid beräkningen af straffet fråndraga någon del af häktningstiden, om de finna, att ransakningen fördröjts genom omständigheter, som icke legat den häktade till last. Men just detta förhållande, att nemligen ingen bestämd lag finnes om afdrag i straffet, utan att en del domare vid straffmätningen fråndraga en del af häktningstiden, men andra åter icke medgifva ett sådant afdrag, utgör ett olyckligt förhållande; ty dymedelst förbises enheten i rättskipningen, och hvarken den bestraffade eller öfverdomstolarne få veta, hvilka grunder, som vid straffmätningen gjort sig gällande.

Man tänke sig, att en person begått ett brott, som åklagaren anser vara förfalskning. Personen häktas, och om det är på landet, kan han få sitta tre veckor i väntan på första ransakningen. Sedan kan det blifva uppskof för anskaffande af prestbevis, vittnen m. m., och han kan således få sitta en längre tid häktad. Vid utslaget afkunnande visar det sig emellertid, att hans brott ej varit förfalskning, utan bedrägeri, som bestraffas endast med böter. Det kan väl då hända, att domaren, vid straffets bestäm-

Om tillgodoräknande af häktningstid vid utmätande af straff.

(Forts.)

Om tillgodoräk-
nande af
häktningstid
vid utmätande
af straff.
(Forts.)

mande, tager hänsyn till en del af ransakningstiden, men ingen människa vet det mer än domaren sjelf. I utlandet deremot utmäter domaren straffet precis som det skall vara, och sedan förklarar han, att hela straffet eller någon del deraf må anses vara försonadt genom ransakningshäktet.

Vidare säger utskottet, att det skulle uppmuntra till besvärs anförande. Men då hvarken i motionen eller i främmande länders lagstiftning afses, att afdrag ovilkorligen *skall* ske, utan endast att domaren *må* afdraga, är det klart, att om en person i onödan besväras sig, kommer icke öfverdomaren att göra något afdrag med hänsyn till den sålunda förlängda ransakningstiden.

Utskottet säger yttermera, att det från principiell synpunkt är betänkligt att tillmäta häktning betydelse af straff. Ja, detta kan vara sant, men hela det civiliserade Europa har sagt, att om man medgifver ett dylikt afdrag, har man dermed icke uttalat den formella satsen, att man tillmäter häktningen betydelsen af straff, utan man har endast erkänt, att den häktning, som staten kan låta behöfva verkställa för säkerhets skull, dock för brottslingen kan vara orimlig och i lika fall bli olika för personer. För brottslingen blifver häktningen i allt fall ett qvasistraff, och för honom känns det såsom ett straff.

Det fies åtskilliga andra exempel, som man kan framdraga. Två personer hafva gemensamt begått ett brott. Den ene är i den ställning, att man icke behöfver häkta honom, men den andre blifver häktad. Vid domens afkunnande få de sitt straff, vare sig fängelse eller böter, men den ene har fått sitta häktad på grund af omständigheter, som icke betingats af sjelfva brottet, utan kanske därför, att han icke varit bosatt eller känd. Den andre har under tiden varit fri. Ligger det då icke rimlighet deri, att domaren må bestämma, att då de begge begått samma brott, men den ene suttit häktad, må från dennes straff afdragas hela eller någon del af häktningstiden? Jag vet icke, hvarför icke vi i Sverige skulle kunna handla så, som man handlar i Norge, Tyskland, Italien och andra civiliserade länder. Jag slutar med hvad jag började, nemligen att påpeka, att om man verkligen inser befogenheten af det föreslagna lagstadgandet, så finnes det för rättssäkerheten intet farligare än att undanskjuta detsamma genom att säga, att äfven utan lagens föreskrift domaren »torde» meddela afdrag.

Jag har talat med åtskilliga domare, och de flesta, men dock icke alla, påstå, att de göra afdrag, ehuru det icke finnes något lagbud, som berättigar dem dertill. Den, som är häktad, får emellertid aldrig reda på, att straffet kanske blifvit mildare, därför att afdrag skett för någon del af häktningstiden.

Jag har visserligen icke mycken förhoppning om framgång, då utskottet enhälligt afstyrkt motionen, men jag har ändock velat, att någon röst skulle höjas för bifall till herr Staaffs mo-

tion, synnerligen som det ju kan komma en tid, då vi få ett lagutskott, som icke nästan städse ställer sig så på den negativa sidan och dödar alla förslag.

Jag yrkar afslag på lagutskottets betänkande och bifall till herr Staafts motion.

*Om tillgodoräk-
nande af
häktningstid
vid utmätande
af straff.*

(Forts.)

Herr Ölander: Då den föregående talaren icke uppgifvit något bestämdt om hvad som i hvarje fall borde af häktningstiden frändragas strafftiden, utan medgifvit, att detta borde bero på omständigheterna, saknas sålunda hvarje grund för storleken af sådant afdrag. Och denna blir också mycket svår och vanskelig att bestämma, ty först och främst är det klart, att häktning ej är ett straff, och hur skall det då kunna afräknas från ett straff? Om detta är straffarbete, huru stor del deraf skall häktningen anses motsvara; häktningstiden motsvarar ju endast enkelt fängelse och ej ens det, ty der lägges ju ej vidare band på brottslingen, än att han hindras från att rymma eller undanskaffa eller försvaga bevisningen för sin brottslighet. Skall nu häktningstiden frändragas straffarbetet, såsom tid emot tid, och således i sin helhet eller blott till en del? Ingen utredning fins härom, men jag kan icke föreställa mig, att den föregående talarens mening var, att, om en person suttit häktad två månader och dömes till fyra månaders straffarbete, häktningstiden, eller två månader, skall i sin helhet derifrån frändragas. Det är vidare endast under vissa omständigheter afdrag kan ega rum, och då ej till samma längd som motsvarande tid af straffet. Det är emellertid omöjligt att gifva några bestämda föreskrifter i detta afseende, utan det får öfverlemnas åt omständigheterna i hvarje fall. Nu har likväl medgifvits, att domaren vid bestämmandet af straffet tager hänsyn till häktningstiden, utan att sådant i lagen uttryckligen föreskrifves; och det är ju det enda möjliga sättet att lemna någon ersättning för häktningstiden. När nu domaren sålunda tager hänsyn till häktningstiden och med afseende derpå minskar strafftiden, så erfordras ju derom icke några vidare bestämmelser i lagen, ty några allmänna regler till ledning för domaren i detta afseende kunna ju ej gifvas. Dessutom är det i de flesta fall brottslingen sjelf, som är orsaken till att han får sitta längre häktad, än som nödigt är. Han nekar och söker framdraga bevis för sin oskuld och förlänger derigenom helt och hållet sjelf häktningstiden. När slutligen domen skall meddelas, finner man, att hans nekande varit obefogadt och att den bevisning, han framdragit, ej kunnat styrka hans oskuld. Om äfven i detta fall den tid, han suttit häktad, skulle afdragas från straffet, så vore ju detta obilligt och orimligt. Det har ej heller den föregående talaren påstått, utan antydt, att omständigheterna jemväl härvidlag skola vara afgörande. Någon bestämmelse i lagen är ju då obehöflig. Om en person är brottslig och blir

*Om tillgodo-
räknande af
häktningstid
vid utmätande
af straff.*

(Forts.)

fäld till ansvar därför, vet han, att med nuvarande lagstiftning, om han klagar, han får sitta längre i häktet, men eger han åt-
njuta afdrag i straffet för häktningstiden, kan han genom sin
klagan, utan något obehag för sig sjelf, obehörigen uppehålla må-
let. Han kan ju lika gerna sitta häktad som aftjena straffet.
Straffet minskas, ju mera han klagar. Det kan ej vara rätt att
på så sätt biträda en brottsling att neka. Om han deremot icke
begått något brott, utan blir frikänd, förfalla dessa fördelar, och
han får sitta i häktet utan någon ersättning, så vida han ej bevis-
ligen blifvit oskyldigt häktad, då han i vissa fall kan erhålla
godtgörelse af staten.

Jag anser, att lagutskottet angifvit fullgiltiga skäl för det slut,
hvertill det kommit, och yrkar därför bifall till dess utlåtande.

Herr Ljungberg: Jag anser det icke förenligt med rättvisa
och humanitet, att en person får lida dubbelt det straff, hvartill
han efter lag kan dömas. Detta händer dock ganska ofta, emedan
häktningstiden icke afräknas på strafftiden. Jag vet ett specielt
fall, der en person, som i ett konkursmål blef dömd till två års
straffarbete, dessförinnan satt häktad i ett och ett halft år. Det
är en grymhet, som icke öfverensstämmer med billighet och rätt-
visa. Man säger, att det skall vara så svårt att stifta en lag för
detta fall. Jag kan icke finna det. Om Kongl. Maj:t kommer
att låta utarbета ett sådant lagförslag, bör det kunna deri ut-
tryckas, att i vissa fall må den föregående fängelsetiden afräknas,
men att andra fall kunna gifvas, deri detta icke är tillrådligt.
Dessutom är det ganska sorgligt att, såsom nu, litet emellan få
höra, att vi icke kommit i nivå med den nirländska lagstiftningen
i denna och andra liknande frågor. Jag anser det därför vara
representationens skyldighet att hjälpa saken, och när det kan
ske på ett så billigt sätt som genom aflåtande af en skrivelse
till Kongl. Maj:t, hemställer jag, att motionen må bifallas och
utskottets hemställan afslås.

Herr Rudebeck: För icke så många dagar sedan fick lag-
utskottet den förebräelsen, att det med för len hand behandlade
motionerna och var väl mycket benäget till bifall till dem. Nu
åter har utskottet i dag fått det omdömet, att man hoppas få det
utbytt mot ett lagutskott, som ställer sig mindre på den negativa
sidan. Man ser deraf, huru svårt det är att undgå klander, då
man ej kan tillmötesgå de olika meningarna. I afseende på den
nu föreliggande frågan skall jag be att få hänvisa till två om-
ständigheter, hvilka efter min åsigt tyda på, hurudan den all-
männa uppfattningen af frågan är. Icke en enda af ledamöterna
i lagutskottet hade i någon mån en afvikande mening från den,
som här är af lagutskottet uttalad; och i Andra Kammaren har
utskottets hemställan blifvit bifallen med den ganska betydande

majoriteten af 130 mot 61 röster. Man kan deraf se, hurudan uppfattningen är hos allmogen samt öfver hufvud taget hos de rättsökande. Det ligger deri ett bevis på, huru de många ledamöter i Andra Kammaren, hvilka äro förtrogna med förhållandena vid landtdomstolarne, flere af dem såsom ledamöter i nämnden, veta, att det verkligen kan sägas vara ett undantag, om domstolen vid straffmättels bestämmande icke tager hänsyn dertill, att en tilltalad länge suttit häktad, då ransakningstiden icke genom hans förvällande förlängts. Det är tydligt, att i hvarje särskildt fall sådant beaktas af domstolen, äfven utan att derom är gifvet ett särskildt stadgande. Häktningen är en högst viktig och allvarsam åtgärd, det kan ingen förneka, men fördens skull bör det enligt min åsigt vara för lagstiftningen i främsta rummet angeläget att begränsa dess användande så mycket, som möjligt är, och att de om häkning gifna stadganden så affattas, att deras tillämpning icke orsakar missförhållanden, likasom ock att en stark kontroll eger rum öfver vidtagna häkningsåtgärder. Detta är det viktigaste, och derpå bör enligt min åsigt lagstiftningen hufvudsakligast och förnämst rigta sin uppmärksamhet. Har sedermera häkningsåtgärden och det obehag, den alltid medför, fått en större utsträckning, än som med billighet kan vara förenligt, och har detta icke berott på något åtgörande från den häktades sida, lärer väl heller icke någon domstol underlåta att beakta detta vid straffets bestämmande. Jag tror, att en hvar, som varit ordförande i en landtdomstol, skall dela min erfarenhet derutinnan, att nästan alltid vid bestämmandet af straffmättet, dervid domaren vädjar till nämndens omdöme, den af sig sjelf frambåller, att vid domen hänsyn bör tagas till att den häktade suttit längre tid häktad, när detta förhållande icke berott på honom sjelf. Har han genom sitt förnekande vållat, att häkningstiden blifvit längre, än som eljest varit nödigt, fins det icke något rimligt skäl, hvarför han skall få njuta häkningstiden till afdrag på straffet. Har han åter utan eget förvällande måst i häkte förvaras längre tid, än som under vanliga förhållanden erfordrats, så bör det vara en omständighet, som verkar till lindring i straffet, hvilket emellertid bör i hvarje särskildt fall prövas. Med skyldighet att noga tillse, att häkningsåtgärden icke användes annat än då lag det medgifver, följer naturligtvis också domarens skyldighet att se till, att ransakningen icke drages ut på tiden längre, än som nödigt är. Erfarenheten visar också, hurusom både justitiebuds-mannen och justitiekanslern vid sina inspektioner hafva sin särskilda uppmärksamhet fäst på dessa förhållanden.

Då jag har den uppfattningen, att man bör skilja häkningsåtgärden från ett straff och icke sammanblanda dem, då deras ändamål äro olika, och att man först och främst bör se till, att häkningsåtgärden, ej hårdare, än hvad nödvändigheten kräfver, drabbar den häktade, samt detta kan vinnas med nu gällande be-

Om tillgodoräk-nande af häkningstid vid utmätande af straff.
(Forts.)

Om tillgodoräkna-
nde af häktningstid
vid utmätande
af straff.

stämnelser och utan den af motionären yrkade lagändring, hvilken skulle kunna orsaka betänkliga missförhållanden, kan jag icke annat än vidhålla den inom lagutskottet uttalade meningens och yrkar bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Herr Leman: Jag skall endast för några ögonblick taga kammarens uppmärksamhet i anspråk för att helt kort replikera de två ledamöterna af lagutskottet. Den ledamot, som yttrade sig sist, har talat om den allmänna uppfattningen i landet och ville såsom en gradmätare derpå anse den röstsiffra, hvarmed förslaget fallit i Andra Kammaren. Ja, denna röstsiffra kan ju vara en gradmätare, men såsom sådan är den dock icke under alla förhållanden säker. Det kan nemligen hända, att åtskilliga af dem, som fattat beslutet, icke fullständigt satt sig in i frågan. Jag har under samtal hört och för öfrigt funnit i synnerhet af den förste utskottsledamotens yttrande, att man på många håll icke rätt uppfattat innebörden af motionen. Det synes, som trodde man, att det skall vara en absolut regel, att, när en person är häktad, afdrag alltid *skall* ske. Det är likväl långt derifrån, ty syftet är endast, att åt domaren må öfverlemnas befogenhet att, der rättvisan så kräver, d. v. s., såsom det står i norska strafflagen, då ransakningsfängen icke genom sitt förvållande förlängt häktningsåtgärden, göra något afdrag.

Den siste talaren yttrade, att han icke kunde gå in på, att häktning är ett straff. Detta har heller ingen påstått, och hvad tjenar det för öfrigt till att strida om teorier? I hela det civiliserade Europa anser man, att häktning må betraktas såsom straff eller icke, så är det dock befogadt, att större eller mindre del af häktningstiden kan få afdragas från sjelfva straffet. Den förste talaren sade, att om någon suttit häktad i två månader samt t. ex. dömes till lika lång tids straffarbete, så skall man väl icke draga af två månader. Nej, så är icke meningens, det fias ingen lag, som vill hafva det så, utan bestämmande af afdraget är öfverlemnadt åt domarens pröfning. Dömes den brottslige till hårdare straff än böter eller fängelse och han skall hafva afdrag, så afdrages från det hårdare straffet en kortare tid, än eljest skulle hafva skett. Dessutom, hur många gånger kan det icke förekomma, att en häktad person, som länge hållits uti ransakningshäkte, blir slutligen dömd endast till böter? En sådan person kan med vår nuvarande lagstiftning aldrig få tillfyllestgörande afdrag för sitt ransakningsfängelse; domaren kan visserligen sätta böterna till minimum, men han kan aldrig helt och hållet kompensera straffet. I de tyska domarne finner man deremot ofta, att en häktad person, som länge suttit häktad, dömes till det och det straffet, men ock samtidigt förklaras, att straffet må anses försonadt genom ransakningsfängelset.

Jag vet visserligen, att frågan för närvarande är fallen, men

jag vet ock, att det är en *humanitetsfråga*, hvilken icke kan falla för alltid, utan hvilken så småningom måste tränga sig igenom.

*Om tillgodoräk-
nande af
häktningstid
vid utmätande
af straff.*

(Forts.)

Herr Ljungberg: Herr Rudebeck har sagt, att domaren i allmänhet söker befria den häktade från större straff än han bör hafva, på det sätt, att fängelsetiden afräknas vid bestämmandet af straffet, men sådant låter ju icke verkställa sig i sådana fall, der ett minimalstraff är utsatt, hvartill domaren måste hålla sig. Der kan häktningstiden icke räknas den tilltalade till godo. Han har äfven sagt, att det är väl bekant, att domarena i allmänhet numera äro synnerligen måna om den häktade, att han icke skall vara beröfvad sin frihet längre, än som erfordras. Efter hans mening skall det nu gå mycket raskt med alla häktades ransakningar. Men det är icke fallet. Det är väl bekant, att här i staden är det blott vissa brottmålsdagar, så att t. ex. en person, som häktats på måndagen och kommer inför rätten på tisdagen, nästa gång icke kommer före förrän påföljande tisdag, ehuru det fins rättegångsdagar dess emellan. Det kan ju finnas sådana förhållanden; infordrandet af upplysningar från andra håll kräfver tid, men i regeln är det så, att den häktade utan sådan nödvändighet får sitta åtta dagar, innan hans mål å nyo företages, ehuru det kunde vara tillräckligt med två eller tre dagar. Man är således icke alltid så rädd och mån om de häktade, som här påstås. Som jag fortfarande anser, att detta är en skrifvelse, som mycket väl både kan och bör aflätas till Kongl. Maj:t, yrkar jag bifall till motionen.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 2 och 3 innevarande april bordlagda utlåtanden:

n:o 42, i anledning af väckt motion angående tillägg till 22 kap. 11 § strafflagen,

n:o 43, i anledning af väckt motion om tillägg till 16 och 60 §§ i sjölagen,

n:o 44, i anledning af väckt motion angående ändrad lydelse af 11 kap. 15 § strafflagen, samt

n:o 45, i anledning af väckt motion om ändringar i kongl. förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 juni 1875 m. m.,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Ang. undervisningen i geografi vid de allmänna läroverken.

Föredrogs å nya Första Kammarens tillfälliga utskotts den 2 och 3 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 4, i anledning af väckt fråga om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående undervisningen i geografi vid de allmänna läroverken.

Herr Wennerberg: Andra Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande rörande detta ärende synes mig vara uttömmande, välbetänt och med goda skäl försedt för det slut, hvartill utskottet kommit. Första Kammarens tillfälliga utskott, som haft samma fråga till behandling, har likvisst i sitt utlåtande funnit skäl tillstyrka Första Kammaren att icke biträda Andra Kammarens beslut.

Innan jag går närmare in i frågan, vill jag nämna, att det torde vara en allmänt bekant sak, hurusom man numera, i jämförelse mot förr, visar ett större intresse för geografiska studier. Agitationen för geografisens uppflyttande till lika betydelse med det historiska studiet har redan för mera än 20 år tillbaka haft ifriga förespråkare i Tyskland. Särskildt erinrar jag mig i afseende härå den tid, då jag uti Berlin bevistade lektionerna i Friedrich Wilhelms gymnasium, och der en stark agitator för undervisningen i geografi kraftigt verkade, ehuru hans röst då förklingade opåaktad. Han lade dock grunden till den nya sträfvan att fästa mera afseende vid detta studium såsom läroämne i skolan, och han har sedan haft flera efterföljare, så att numera icke såsom tillföre endast vetenskapsmän dermed befatta sig. Icke egentligen såsom lärare hafva *de* verkat, utan såsom uppmanare inom vetenskapens högre områden till ett flitigare och grundligare studium af geografin. Jag behöfver blott nämna ett sådant namn som Ritter och ett sådant verk som hans »Erdkunde». Äfven hafva funnits sådana män i England, ehuru sparsammare.

Men det var ett långt steg från vetenskapsmännen ner till pedagogerna. Samme man, om hvilken jag nyss ordade, yttrade till mig: »Vill ni till mina ynglingar framställa frågor rörande den fysiska och politiska geografin beträffande Hellas och Rom, skall ni säkerligen få mycket goda svar; äfven någorlunda goda, i fall ni framställer frågor om den politiska geografin rörande deras eget fädernesland, men svaga eller origtiga rörande Europas alla öfriga länder; och endast högst ytliga eller inga skall ni finna hos samma ynglingar i fråga om de andra verdensdelarnes geografi.»

Mycket har förändrat sig sedan dess, icke minst i följd af den stora inverkan, som lifligare kommunikationer med andra världsdelar medfört, och den större betydelse, som i följd af de naturhistoriska studierna inom de olika länderna kommit geografin till del. Likasom historien, har geografin en fast basis att stå på, sjelfva vårt jordklot, och det går icke i längden att lemna denna vid det geografiska studiet utan tillbörligt afseende — en uppfattning, som alitmera börjat göra sig gällande i flera länder. Först och främst bland dem får jag gifva Tyskland det vitsord, att sedan den nämnda tiden hafva många professurer i detta ämne upprättats vid universiteterna, och derifrån har intresset för detsamma gått ner till läroverken; och till heder för vårt grannland Danmark får jag äfven säga, att geografiens studium der fått en mera sjelfständig ställning, till stort gagn för så väl de lärande som dem, som taga emot undervisningen. Detta säger jag icke såsom något klander mot det geografiska studiets närvarande ställning vid våra egna läroverk. Tvärtom kunna vi glädja oss åt, att vi i detta afseende icke stå så lågt som de länder, dem jag icke omnämnt. Det är ingalunda ovanligt att till och med från sådana länder som England och Frankrike få se bevis på den allra gröfsta okunnighet inom geografiens område, för att nu icke nämna från andra.

Nu finnes det i Andra Kammarens beslut en ganska moderat kläm, hvilken det nästan förvänar mig att icke Första Kammarens utskott kunnat gå in på. Den lyder så: »att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om meddelande af sådana bestämmelser, att, vid tillsättande af lärarebefattningar vid de allmänna läroverken, geografin måtte räknas såsom särskildt undervisningsämne». Nu säger vårt utskott, och detta fullt riktigt, att under ordet »lärarebefattningar» inbegripas också lektorsbefattningar, och härvid möta svårigheter, visserligen enligt min åsigt icke öofvervinneliga, men dock hinderliga. Deremot, om man tänker sig dessa lärarebefattningar inskränkas till adjunkt-befattningar, en sak, som utan omkostnader men till stort gagn för den geografiska undervisningen i våra läroverk skulle kunna ske, vore målet lättare vunnet.

Det är just i de lägre klasserna, som vår läsordning skaffat geografin något eget utrymme, i de högre klasserna har man knappt plats för den; der heter det alltid *historia med geografi*. Följaktligen har geografin blifvit och, jag säger det till lärarnes ursäkt, *mäst* blifva så behandlad, att man med största farhåga emotser, att vid studentexamina censorerna skola göra frågor i detta ämne. Sjelf har jag varit närvarande och hört, huru rektorerna sökt utverka, att dylika frågor icke då måtte gifvas.

Den geografi, som inlärts i de 5 första klasserna, blir så småningom bortglömd. Nu vet jag väl, att om det finnes några särskilda geografitimmar i de öfre klasserna, skulle en repetitions-

Ang. undervisningen i geografi vid de allmänna läroverken.

(Forts.)

Ang. undervisningen i geografi vid de allmänna läroverken.

(Forts.)

kurs snart kunna återställa de förlorade kunskaperna; men trängseln med de öfriga ämnena i de högre klasserna blir för stor, man måste med hänsyn till den förestående studentexamen tillse, att allt, som kan utelemnas, läggas å sido. På denna punkt stå vi nu.

Jag medgifver äfven rättigheten af hvad Första Kammarens utskott säger i sitt utlåtande, att då särskilda lärostolar i geografi icke finnas vid båda universiteten, skulle särskiljandet af de båda läroämnena icke vara af någon väsentlig betydelse, så länge de båda läroämnena icke kunna vid tillsättandet af lektorsbefattningar räknas såsom särskilda ämnen. Detta har ett visst sken af kraft, jag säger med flit *sken*, ty derpå beror det icke enligt vår nu gällande läsordning. Det är något, som hör framtiden till, och det skulle verka till allt för stort hinder för hvad som nu *kan* och bör göras, om man först vill afvakta särskilda professurer i geografi. Men om särskilda betyg gäfvos åt de till adjunktur sökande lärarne i geografi och historia, skulle det blifva för dem ett naturligt intresse att i denna vetenskap söka få större insigter och derigenom ock större håg och förmåga att kunna åt lärjungarne meddela sådana. Vi hafva vackra exempel på, att så numera *kan* vara förhållandet. För att icke tala om andra läroverk, vill jag nämna, att man här i staden kan få höra undervisning i geografi i de lägre klasserna, som skänker en verklig tillfredsställelse, på samma gång man blir förvånad öfver, att så mycken god och nyttig kunskap kunnat på så ringa tid, som åt detta ämne är anslagen, bibringas lärjungarne. Om åter geografien fortfarande skall utgöra endast ett *bihang* till historien, såsom förhållandet hittills varit i de öfre klasserna och i viss mån äfven i de lägre, och så länge lärarne för profvens afläggande icke tillbörligen uppmanas att skaffa sig större insigter i detta ämne, befarar jag ett nederlag för geografien hos de unga. Ställningen är nu deremot sådan, att, med den minsta välvilja mot det förslag, som framställts från Andra Kammaren, saken skulle vara afhulpen.

En sak, vid hvilken bör fästas stort afseende, är den, att liksom historien med hvarje år får och bör få ett *stigande* intresse för de mera mogne ynglingarne och sedan för hela lifvet, så bör redan från början det större intresset egnas åt det geografiska studiet, och i synnerhet är detta af största vigt för den mängd lärjungar vid våra läroverk, hvilka, innan de nått den högre undervisningen i de gamla gymnasieklasserna, komma att gå ut i världen. Af huru stor betydelse är det icke då, särskildt i våra dagar, att dessa ynglingar erhålla en mera modern kunskap i geografien, icke den gamla, då blott var frågan om hufvudstäderna och den politiska indelningen, utan en verklig kunskap äfven om den fysiska geografien i sammanhang med de lättfattligaste delarne af statskunskap. Om de, då de lemna läroverken,

äro utrustade med sådana insigter, skulle det helt visst vara dem till ofantligt mycket större gagn, då de begifva sig ut i världen, till sjöns eller till handel och handverk, än om de hafva reda på några regentlängder från medeltiden eller några mindre betydelsefulla tilldragelser, hvilka för den historiska forskningen kunna vara af vigt, men för dessa unge män och deras framtid af ringa betydelse.

Ang. undervisningen i geografi vid de allmänna läroverken.

(Forts.)

På grund af hvad jag nu anfört och utan att vilja vidare ingå i någon kritik af det tillfälliga utskottets utlåtande, anbåller jag att få föreslå kammaren, att med en mindre förändring förena sig med Andra Kammarens beslut. Jag vill nemligen föreslå den förändring i detta beslut, att ordet »lärarebefattningar» utbytes mot adjunksbefattningar. Dermed tror jag, att det väsentligaste motståndet från Första Kammarens tillfälliga utskotts sida skulle vara häfdt, och en för våra läroverk högst vigtig fråga vara löst.

Jag ber alltså att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till Andra Kammarens beslut med den af mig nu föreslagna ändrade lydelse.

Herr Dickson: Den föregående ärade talaren är alltså ense med Första Kammarens utskott derutinnan, att vi icke kunna biträda Andra Kammarens i ämnet fattade beslut. Vi äro ense derom, att man icke i afseende på lektorsbefattningarna kan särskilja historia och geografi. Derom behöfver jag således icke nu tala. Dermed förefaller det mig, som denna fråga, hvilken från början var en mycket liten fråga, härigenom fått så hopkrympta dimensioner, att Riksdagen icke bör uti densamma aflåta någon skrifvelse till Kongl. Maj:t. Riksdagen skrifver ganska ofta, och det är mycket lätt att få fram en skrifvelse; men när sedan Kongl. Maj:t framlägger ett på denna skrifvelse grundadt förslag, så händer ganska ofta, att de, hvilka talat för skrifvelsen, då icke längre vilja stå vid hvad de sagt. Dermed vill jag visst icke säga, att icke den föregående talaren är en man bakom ordet, men jag har blott velat konstatera den allmänna benägenheten att aflåta skrivelser.

För öfrigt har man från många håll hört uttalas önskan om en läroverksreform. Å andra sidan har Kongl. Maj:t så nyligen som den 22 mars 1895 ordnat om vissa förhållanden vid läroverken och i sammanhang dermed äfven något ändrat geografions ställning. Då Kongl. Maj:t nu så nyligen vidtagit en ändring i afseende å detta läroämnes ställning, och å den andra sidan en större genomgripande reform af läroverksfrågan anses förestå, synes det mig icke heller vara skäl att nu ifrågasätta en rubbning i detta speciella fall. Jag medgifver, att det icke skulle föranleda några särskilda kostnader, en synpunkt, hvilken för öfrigt icke skulle afskräcka mig från att göra en framställning i ämnet, men det måste dock vara förenadt med någon svårighet

Ang. undervisningen i geografi vid de allmänna läroverken.

(Forts.)

att ordna om grupperingen af läroämnena så, att adjunksbefattningarna blifva nöjaktigt besatta. Förmodligen får man då göra så, att historien skall ingå i vissa och geografin i andra kombinationer; ty de öfriga ämnena kunna naturligtvis icke afstå från den plats, dem tillkommer.

Utan att hafva någon sakkunskap i ämnet, synes det mig dock, som om skäl icke förefinnes att aflåta ifrågavarande skrivelse, särskildt som olägenheter häraf skulle kunna vållas.

Hvad angår sjelfva geografiens ställning, är jag fullkomligt af samma mening som den föregående talaren. Dock anser jag det icke önskvärdt, att lärotimmarnes antal ökas, men väl att undervisningen bedrivs på ett mera intelligent och fruktbarande sätt. Förutsättningen här för är dock befintligheten af lärostolar vid universiteten. Vid Lunds universitet har nyligen en e. o. professur i geografi och historia upprättats, men i Upsala finnes icke någon särskild professur i geografi, och såvidt jag vet, är det icke heller något särskildt examensämne. Vid sådant förhållande synes det mig, som om denna delning af ämnena vid tillsättande af adjunksbefattningar skulle vara att börja i origtig ända. Om vi först få professurer i detta ämne, kommer nog det andra efter af sig sjelf.

Frågan kan icke vara stor, men jag åberopar hvad jag sagt och yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr von Friesen: Den förste talaren har redan uttryckt min mening i saken. Det är ett faktum, att undervisningen i geografi äfven i vårt land under de sista decennierna gått högst betydligt framåt. Denna undervisning är ej längre hvad den var i vår barndom, och beträffande hvad utskottets ordförande nyss nämnde om önskvärdheten af bättre undervisning, är detta någonting, som redan delvis gått i fullbordan. Det är icke längre fråga om ett naket uppräknande af namn, läsande i bok o. s. v., utan undervisningen har gått framåt genom förbättrade metoder och bättre undervisningsmateriel, genom användande af vida bättre kartor, planscher, skioptikonbilder o. d. Med ett ord, man söker göra ungdomen bekant med vår jord och hvad dertill hör. Detta studium har i sammanhang med förbättrade metoder också stigit i betydelse för uppfostran. Det är ett bland de ämnen, som lära ungdomen se, att hafva ögonen öppna, att åskåda, och man kan icke nog betona vigten af att tillgodose denna sak i uppfostran vid sidan af andra intressen. Geografin i skolan har också gått framåt genom lagstiftningen, ty genom den sista läroverksstadgan har den vid undervisningen blifvit ett särskildt läroämne, skildt från historien i de 5 lägre klasserna och i afseende på antalet lärotimmar i det närmaste likstaldt med detta ämne. Geografin är alltså redan ett afskildt läroämne, det är en redan genomförd reform.

Nu heter det i skolstadgan, att adjunktstjänster i allmänhet skola anslås lediga i 3 af skolans läroämnen. Då är konsekvensen ju den, att geografin också häruti ingår och att, när den är ett läroämne, den också bör vara ett ämne för läraretjänster. Den är det också redan i ett enda fall, i det att den tillsammans med historia bildar en grupp, som heter historia med geografi och naturlära, en för öfrigt förträfflig kombination.

Hvad som nu yrkas är alltså icke annat än att taga konsekvensen af den i lagstiftningen redan genomförda reformen, att geografin är ett särskildt ämne i skolan. Derfor bör den också vara ett särskildt ämne för lärarebefattning. Detta är konsekvent utom i det afseende, hvilket den förste talaren redan påpekat, nemligen att motionen ej borde hafva gällt lektorstjänster. Ty på det högre stadiet, d. v. s. i 6:te och 7:de klasserna, heter ämnet fortfarande »historia med geografi». Der är geografin icke något särskildt läroämne, och der bör den sålunda icke utgöra ett särskildt ämne för läraretjänster, ty hvarför utnämna en lektor i ett ämne, som icke har särskilda undervisningstimmar? På latinlinjen finnas för detta ämne i 6:te och 7:de klasserna icke ens några särskilda kurser, hvilket naturligtvis nödvändiggör dess sammankoppling med historia.

Att geografin icke, utom i ett enda fall, ställts såsom särskildt ämne för adjunktstjänster i den nya stadgan, torde hafva berott på att, när den utgafs, vid universiteten inga läraretjänster funnos i detta ämne. Nu finnas deremot sådana. Vi hafva en e. o. professur i Lund, och i Upsala meddelas undervisning i geografi af en docent mot särskildt arfvode. Geografin är sålunda ett särskildt läroämne vid universiteten, om ock sammanslaget med statskunskap, men särskildt i Lund intages betyget i geografi uti examensprotokollet. Vi äro sålunda numera rustade med lärare i detta ämne. Så var icke förhållandet förut, och jag vill blott i förbigående påpeka, huru sorgligt det var, då man hade ett läroämne i skolan utan särskild lärare deruti vid universiteten. Nu hafva vi lärare i ämnet, och nu gäller blott att få unge män att studera det, och för detta ändamål anser jag den föreslagna lilla förändringen vara ett synnerligen lämpligt litet steg i den rätta riktningen, icke något våldsamt eller farligt, blott ett *litet* steg framåt, hvilket bör tagas, då det står så nära och har så intimt sammanhang med det steg, som redan är taget. Om geografin blir ett särskildt läroämne för adjunktstjänst, blir följden den, att geografin kommer att vara ett ämne bland *tre* i stället för förut *ett halft* sådant. Geografin kommer att stiga i värde, och om det blir ett särskildt ämne för adjunkter, kan det löna sig för unge män att studera det. Då kommer detta studium att främjas vid universiteten, en stor fördel, då vi redan der hafva lärare i geografi. Möjligen komma här att krävas förändringar i ett eller annat afseende, men i alla hänseenden kommer den högre utbild-

Ang. undervisningen i geografi vid de allmänna läroverken.

(Forts.)

Ang. undervisningen i geografi vid de allmänna läroverken.

(Forts.)

ningen i detta ämne att befrämjas, ett förhållande, hvilket gifvetvis kommer att fördelaktigt inverka på skolan.

Ett annat positivt skäl för den föreslagna förändringen är, att man derigenom kan kombinera geografin med naturlära. Det sistnämnda ämnets målsmän hafva hitintills, då de kommit ut i skolans tjänst, haft skäligen svårt att finna för sig passande adjunktstjänster. Afven om de vid universitetet idkat ganska omfattande studier och i sin kandidatexamen hafva betyg i botanik, zoologi, geologi, mineralogi etc., så motsvaras allt detta på läroverkets nederstadium endast af *ett enda* ämne, naturlära. Detta måste nu kombineras med två andra, som icke äro lätta att finna så, att de passa för en naturhistoriker. Men detta bör ju *geografien* göra, och dess införande bland adjunktsämnena skulle alltså ej obetydligt lätta svårigheterna i detta häuseende.

Här är icke min mening att tala om geografis ställning till historia eller naturlära, den står i ett nära förhållande till dem båda, med en sida åt det ena och en sida åt det andra hållet. Men så mycket bör ju en adjunkt, äfven om han egentligen är naturalhistoriker, kunna af historien, att han vid sin undervisning i geografi kan nödtorftigt tillgodose denna sida af ämnet. Genom att någon gång kombinera geografi med naturlära i stället för med historia skulle det förstnämnda ämnet få en mera frigjord ställning i skolan och komma att tagas från något olika sidor af olika lärare, men detta behöfver ej vara till den individuella undervisningens skada och skulle afgjort vara till fromma för utvecklingen af undervisningsmetoden i ämnet.

Detta finner jag vara ett talande skäl för den lilla reform, hvilken den förste talaren föreslagit. Hvad beträffar, att utskottet säger det vara tvifvelaktigt, huruvida, »då en ombildning af de allmänna läroverken blifvit ifrågasatt, lämpligt kan vara att ensidigt vidtaga en mindre, men dock andra frågor berörande förändring inom desamma», vill jag fråga: när har någonsin den tidpunkt inträffat, då icke en ombildning af våra allmänna läroverk stått på dagordningen? Detta är en kronisk sak, beroende derpå, att idéerna vexla och undervisningen går framåt och att intresset för densamma är så stort. Särskildt är det en i hög grad glädjande sak, att pedagogiska frågor, såsom förbållandet är i vårt land, anses vara för hela landet betydelsefulla och ofta äro föremål för behandling i riksförsamlingen. Det är ett bland de många vackra nationaldragen i Sverige, att representationen finner undervisningsfrågor vara af den vigt, att man debatterar dem och att man hör på, när det talas om dem. Men detta föranleder också dertill, att frågan om de allmänna läroverkens ombildning ständigt kommer att vara uppe, och skall man vänta, till dess den frågan en gång är afgjord, är man förhindrad vidtaga mången nyttig reform, till och med en sådan, som i sig sjelf är ganska

obetydlig och dertill endast konsekvensen af en förut genomförd förändring.

Jag kan icke neka till, att utskottets ordförande har rätt, när han säger, att man allt för mycket skrifer till Kongl. Maj:t. Men när nu Riksdagen lagt ned så mycket arbete på saken, när Andra Kammaren före fattandet af sitt beslut utredt saken och när Första Kammarens utskott i en väsentlig punkt förbättrat förslaget, kan man då icke sluta med att aflåta en skrivelse till Kongl. Maj:t? Frågan är liten, men också bör den icke kunna vålla mycket besvär. Det gäller ett litet steg ytterligare framåt för ämnet *geografi*, hvilket i alla händelser är af en stor uppfostrande betydelse, hvilken betydelse ytterligare ökats genom förbättrade undervisningsmetoder och åskådningsmateriel.

På grund af hvad jag nu anfört ber jag att få instämma uti den förste talarens förslag, dock med den ändring, att det af honom föreslagna ordet »adjunkt-befattningar» utbytes mot »adjunkt- och kollegabefattningar», ty ännu kallas de lägre lärarebefattningarna vid de allmänna läroverken dels »adjunkt-befattningar» och dels »kollegabefattningar».

Herr Rodhe: Jag har, då denna fråga behandlades i utskottet, icke varit af samma mening som utskottets öfriga ledamöter. Mig syntes verkligen, som skulle Andra Kammarens utskotts-förslag hafva kunnat tillstyrkas af Första Kammarens utskott. Att jag icke reserverade mig, berodde derpå, att jag ansåg frågan bra liten, hvartill kom, att jag hyste någon farhåga för att, om den föreslagna åtgärden blefve vidtagen, följderna kunde blifva, att geografin ofta skulle komma att behandlas och studeras hufvudsakligen såsom ett naturvetenskapligt ämne. Vid den debatt, som, efter hvad jag tror, vid förra riksdagen fördes rörande denna fråga, faldes verkligen af en elementarlärare det yttrandet, att han ansåg geografin vara ett naturvetenskapligt ämne. Och det, som yttrades af den siste talaren, har icke kunnat annat än gifva något stöd åt denna min farhåga, att den nu föreslagna åtgärden skulle kunna hafva till följd ett brytande af sambandet mellan geografin och historien, hvilket, efter hvad mig synes, skulle vara mycket att beklaga. När det gäller de lägre stadierna, betyder ju detta mindre, men på de högre stadierna skulle det utan tvifvel vara till icke ringa skada. Och tager man nu ett steg i nämnda riktning, kan man sedan af konsekvensens magt lätt drifvas att gå vidare och utsträcka förändringen äfven till de högre lärarebefattningarna vid läroverken. För min del vill jag hafva bevaradt sambandet mellan historien och geografin, anseende att den hufvudsakliga nyttan af geografistudiet är att hemta, icke ur den del af geografin, som vi kalla den fysiska, utan ur den politiska och kulturhistoriska delen, såsom egande ett större värde, såsom bildande ämne, och en större betydelse för

Ang. undervisningen i geografi vid de allmänna läroverken.

(Forts.)

Ang. under-
visningen i
geografi vid de
allmänna
läroverken.

(Forts.)

vidgande af lärjungarnes vyer och intressen. Gerna skulle jag kunna vara med om den föreslagna skrifvelsen till Kongl. Maj:t; jag anser frågan vara för liten, att jag icke skulle vilja motsätta mig en sådan skrifvelse, i fall kammarens flertal skulle befinnas benäget därför. Men den nyss antydda farhågan gör dock, att jag för närvarande måste — ehuru jag i utskottet uttalade mig i något motsatt riktning — stödja det yrkande, som framstälts af utskottets ordförande, och hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Wennerberg: Jag tror, att, såsom jag tog mig friheten formulera det beslut, hvilket jag önskade att denna kammare måtte taga, de farhågor, som den siste talaren ansåg vara betänklige, icke behöfva vara det nu. Geografien på de första stadierna inom läroverken har så temligen bestämda gränser, att man icke behöfver befara, att den på något vis skall blandas i hop med någon annan vetenskap. Alla de vetenskaper, som förekomma i de lägsta klasserna, äro så elementärt tilltagna, att just emedan det är elementerna, som skola fram, äro gränserna mycket starkt bestämda. Jag skulle kunna dela den siste talarens farhågor, i fall det här gälde, hvad som skulle komma sedan; men frågan är så begränsad, att det icke gäller detta, och då kunna vi lugna oss med, att det blir myndigheternas sak att tillse, att icke den ena vetenskapen griper in förstörande eller förblandande på den andra.

Jag begagnar tillfället att begära att få öfvergå på herr von Friesens förslag. Jag nämnde icke särskildt *kollegabefattningar*, men afsåg alldeles detsamma.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande utlåtande yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, af herr *von Friesen*, att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och biträda Andra Kammarens i ämnet fattade beslut med den ändring, att ordet »lärarebefattningar» utbyttes mot »adjunkts- och kollegabefattningar».

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på godkännande af herr von Friesens yrkande vara med öfvervägande ja besvarad; och som Andra Kammarens beslut således icke blifvit af Första Kammaren oförändradt antaget, skulle, jemlikt 63 § 3 mom. riksdagsordningen, ärendet till Andra Kammaren återlemnas för ny behandling.

Justerades sex protokollsutdrag för detta sammanträde; hvar efter kammaren åtskildes kl. 3,12 e. m.

In fidem

A. v. *Krusenstjerna*.

Lördagen den 10 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 2 och 3 i denna månad.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets memorial n:o 7, angående fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll;

statsutskottets utlåtanden:

n:o 46, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående tilläggs pensioner åt viss personal vid värfvade arméns disciplin-kompani efter kompaniets upplösning;

n:o 47, i anledning af väckta motioner angående pension för f. d. generallöjtnanten K. A. Rydings enka Jenny Kristina Rosalia Ryding, f. Pettersson;

n:o 48, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående förbättrad pension åt två från marinregementet till Blekinge bataljon öfverflyttade fanjunkare;

n:o 49, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående disposition af en del till kronoparker afsatta områden inom Kristianstads län;

n:o 50, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af tre till förra hospitalshemmanet $\frac{5}{8}$ mantal Stäfvie n:o 19 i Malmöhus län hörande lägenheter; och

n:o 51, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om upphörande af skyldigheten för rote- och rusthållare att i visst fall tillhandahålla soldattorp m. m.;

sammansatta stats- och lagutskottets memorial n:o 8, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande dels framställningar med afseende å delning af Hernösands stift, dels ock förslag om ändring i förordningen angående allmänt kyrkomöte;

bankoutskottets memorial:

n:o 9, med anledning af kamrarnes olika beslut i fråga om aflöningsstaterna vid riksbankens mindre afdelningskontor; och

n:o 10, med anledning af kamrarnes olika beslut i fråga om användandet af riksbankens vinst för år 1896; äfvensom

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 6, i anledning af väckt fråga om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande af förslag till beredande af ordnade förhållanden med afseende å vissa kringvandrare, i synnerhet de s. k. tatarne;

n:o 7, i anledning af väckt fråga om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ändring i landshöfdingeinstruktionen i fråga om länsmans tillsättande;

n:o 8, med anledning af väckt fråga angående inskränkning af vin- och ölutskänkingen vid vapenöfningsmöten; och

n:o 9, i anledning af väckt fråga angående handeln med vin och maltdrycker.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 242, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 12, i anledning af väckt motion om vidtagande af åtgärder för kontroll öfver värden och förvaltningen af fromma stiftelser inom landet, beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 1.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 243, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 13, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning, huruvida ej föreskrift borde meddelas derom, att tändstickor, i hvilkas tändmassa vanlig fosfor ingår, ej må till riket införas eller der utbjudas eller hållas till salu, beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 1.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 244, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 14, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående afskaffande af lärareprof inför domkapitlen, beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 1.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 7 och 8 i denna månad bordlagda betänkande n:o 12, angående vissa

delar af tullbevillningen, biföll kammaren hvad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning af Första Kammarens tillfälliga utskotts den 7 och 8 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 5, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om vidtagande af åtgärder för motarbetande af sjukdomen tuberkulos hos husdjuren, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Justerades fem protokollsutdrag för detta sammanträde; hvar efter kammaren åtskildes kl. 11,26 f. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Torsdagen den 15 april.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Justerades protokollen för den 6, 7 och 8 i denna månad.

Anmälades och bordlades

bevillningsutskottets memorial:

n:o 13, i anledning af Kongl. Maj:ts till utskottet aflättna remisser angående tullbehandlingen af sirup och speldosor;

n:o 14, angående ändring i kongl. förordningen angående stämpelafgiften den 9 augusti 1894; och

n:o 15, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande punkterna 6 och 7 af utskottets betänkande n:o 12 angående vissa delar af tullbevillningen;

lagutskottets utlåtanden:

n:o 46, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt att efterbilda konstverk; och

n:o 47, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt att återgifva fotografisk bild; samt

särskilda utskottets utlåtande n:o 1, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition n:o 10 med förslag till lag för Sveriges riksbank, äfvensom af herrar F. A. Boström, A. P. Gustafsson och M. Dahn i detta ämne väckta motioner, dels ock Kongl. Maj:ts proposition n:o 28 med förslag till lag med vissa bestämmelser om riksbankens sedelutgifningsrätt, så ock angående forum för riksbanken, till ansvarighetslag för fullmäktige i riksbanken samt till ansvarighetslag för ledamöter i styrelserna vid riksbankens afdelningskontor.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 249, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 17, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ändrade föreskrifter rörande befordran till major på stat inom svenska armén, beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 2.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran konstitutionsutskottets den 10 i denna månad bordlagda memorial n:o 7 äfvensom statsutskottets samma dag bordlagda utlåtanden n:is 46—51.

Föredrogs och lades till handlingarna sammansatta stats- och lagutskottets den 10 innevarande månad bordlagda memorial n:o 8, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande dels framställningar med afseende å delning af Hernösands stift, dels ock förslag om ändring i förordningen angående allmänt kyrkomöte.

Föredrogs och företogs punktvis till afgörande bankoutskottets den 10 innevarande april bordlagda memorial n:o 9, med anledning af kamrarnes olika beslut i fråga om aflöningsstaterna vid riksbankens mindre afdelningskontor.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Den föreslagna omröstningspropositionen godkändes.

Punkten 3.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Vid föredragning af bankoutsrottets den 10 i denna månad bordlagda memorial n:o 10, med anledning af kamrarnes olika beslut i fråga om användandet af riksbankens vinst för år 1896, godkändes den i memorialet föreslagna omröstningspropositionen.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran Första Kammarens tillfälliga utskotts den 10 innevarande april bordlagda utlåtanden n:is 6—9.

Justerades tre protokollsutdrag för detta sammanträde.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, skulle uppföras främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2,23 e. m.

In fidem
A. v Krusenstjerna.

Onsdagen den 21 april.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Justerades protokollet för den 10 i denna månad.

Ledighet från riksdagsgöromålen under tre veckor från denna dag beviljades friherre *Klänckowström*, på grund af derom skriftligen gjord anhållan, åtföljd af ett nu uppläst, så lydande läkare-intyg:

Att ledamoten af Riksdagens Första Kammare, herr baron *R. M. Klänckowström* lider af akut luftrörskatarr jemte svag hjertverksamhet, och att detta för honom utgör ett bestämdt hinder för att under närmaste tid (sannolikt några veckor) kunna deltaga i Riksdagens arbeten, intygas härmed.

Stockholm den 21 april 1897.

Tor Lamberg,

legit. läkare.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelser till Konungen:

n:o 26, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående disposition af förra militiebostället $1\frac{1}{6}$ mantal Åsmundgården n:o 1 i Jemtlands län;

n:o 27, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af mark från förra militiebostället $\frac{3}{8}$ mantal n:o 3 Sunnanå eller Strömsholm för en vattenledning till Skellefteå stad;

n:o 28, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af två under förra militiebostället Tuna n:o 1 om $5\frac{7}{8}$ mantal i Östergötlands län lydande lägenheter;

n:o 29, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ett jordbyte å förra kronojagbacken Skambylöth eller Åkerbyhult n:o 1 i Södermanlands län;

n:o 30, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter enkan Anna Kristina Lindblom;

n:o 31, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af den kronan såsom danaarf tillfallna lägenheten Lilla Hyddan & Örebro stads område;

n:o 32, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till staden Sundsvall af viss statens jernvägar tillhörig mark; och

n:o 33, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition i fråga om öfverlåtande å Karlskrona stad af kronans vattenledning derstädes jemte dertill hörande vattenfall, fastighet och byggnader m. m.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran bevillningsutskottets den 15 innevarande månad bordlagda memorial n:is 13 och 14.

Föredrogs och företogs punktvis till afgörande bevillningsutskottets den 15 i denna månad bordlagda memorial n:o 15, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande punkterna 6 och 7 af utskottets betänkande n:o 12 angående vissa delar af tullbevillningen.

Punkten 1.

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Punkten 2.

Utskottets första hemställan.

Bifölls.

Utskottets sista hemställan.

Förklarades, så vidt den angick Första Kammaren, besvarad genom kammarens vid behandlingen af punkten 7 i bevillningsutskottets betänkande n:o 12 fattade beslut.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran lagutskottets den 15 innevarande april bordlagda utlåtanden n:is 46 och 47 äfvensom särskilda utskottets samma dag bordlagda utlåtande n:o 1.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag får värdsamt hemställa, att kammaren behagade besluta, att särskilda utskottets betänkande n:o 1 måtte uppföras främst å föredragningslistan bland andra gången bordlagda ärenden till det plenum, som inträffar nästkommande lördag.

Härtill lemnade kammaren sitt bifall.

På framställning af herr talmannen beslöts, att öfriga under dagen andra gången bordlagda ärenden skulle uppföras sist å föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Justerades två protokollsutdrag för denna dag; hvarefter kammaren åtskildes kl. 3,47 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
